

Kui kum sis teidke nõwmap,
Sis ärge peljake!
Ke usup, se ka lõwmap
Sääl õnõust tõteste!

Ma-rahwa K a l e n d e r

ehf

T ä h t - r a m a t

1846

Ajastaja päle, perran

Jefanda Jefuse Kristuse

sündimist.

Sel ajastajal om 365 päiwa.

Tartun

trükkitu J. E. Schünmanni käsja man.

Masfap fõidetu 10 kop. hõbb.

Mõnne sündinu asja mälletus ja arv.

Masilma lomissest arvatas	ajastaiga.
Jõhanda Jeesuse Kristuse sündimissest	5795
Tartolina eddimetsest ehhitamissest	1846
Kui ristiusk Lihwlandi male tulli	816
Lutterusse dige ussu ülesvõtmissest	660
Kui Lutterusse dige ussu ülesvõtminne Lihwlandi male tulli	329
Kui Peterburi-lina nakkati ehhitama	324
Kui meie ma Wennerigi wallitsusse alla sai	143
Wõrrolina ehhitamissest	136
Meie Keisri-herra Nikolai Pawlowitši sündimissest	61
Tarto surekoti (säädmissest)	50
Kui Prantsus Wenne male tulli, nink passanu Moskwa linast wälja aeti	44
Kui Lihwlandi maal prius kuluteti	34
Kui meie armolik Keisri-herra Nikolai Pawlowitš nakkis wallitsema	27
Kui se perramenne suur henge kirjotaminne meie maal oli	21
Kui Jummalas orjust kerkun wassse kerkosäduusse perra nakkati piddama	12

Kalendri-tähte selletaminne.

● noor ku.	ödd. öddangul.
● eddimenne werand.	n. nädal.
● täus ku.	k. kel.
● perramenne werand.	t. tund.
p. pühha.	m. minuti.
p. perrast, nink päiw.	e. k. enne keskpäiwa.
hom. hommungul.	p. k. päle keskpäiwa.
ds. dsel.	

Kats ristikest (**) päiwa arwo man näutwa, et om kruno wai kerkos-pühha, mes kerkun pühhandetas. Üts ristikest (**) päiwa arwo-tähhe een näutap, et kobbus nink keli säratsel päiwal ei peta.

Ilma muudmisse omma nida ülespantu, kui 1843 olliwa.

Wastel ajastajal.

1. Üts ajastaig om lannu
Münd jälle edesi;
Ent ta om jälgil tennu,
Mes jääwa surmani!
Ta rutap tõisil perra,
Ke enne saamu ära;
Meil' tõi ta rõemu, furbust ka,
Nink wei meid tük maad hennega.
2. Alg weerip ni kui kera
Siin ilman alati:
Mes ütškõrd kaupa ära,
Ei tule taggasi.
Noor peap wanas saama,
Mes häitsep, närwetama.
So ilo, rikus, wägi, aww,
Lät ära ka, kui tuulen saaw.
3. Kos omma kiik me welle,
Ke mullo meijega
Sel-samal päiwal jälle
Siin rõemsa oliwa?
Neist om jo mõni lannu
Nink Esa palget nannu!
Oh andko Jsand kiigile
Sääl raho asent heldeste!

4. Kes pantas meije seast
 Sel aastal hengama?
 Kes teed? Surm päästap weast
 Meid ilma teedmata!
 Ei eal tema käsi
 Meid forjaten ei wäsi;
 Ent seda ta ei tunnista,
 Mil päiwal peat minema.
5. Ent Jeesu jünger astup
 Se ete rõemuga,
 Re tema eest saäl wastup
 Nink pallep jätmata.
 Kui ta siin risti kandnu,
 Nink sõant tälle andnu,
 Sis wirgup tema ülewän
 Ka oma Jeesu walgusen.
6. Kui surm/sis teidke nõrwap,
 Sis ärge peljake!
 Re usup, se ka lõrwap
 Saäl õnust tōteste!
 Kiik, ke siist usun lāawa,
 Saäl üts tōist jälle nāawa;
 Se - pärast sõudkem wellele,
 Et tema usus kindmaste.

C. M.

1. Januar. 31 päiwa. Wastse ajastaja ku.

**1 Iõisip.	Wastse aj. p.	
2 Kolmap.	Abel, Set	Rõwma
3 Neljap.	Enot	
4 Redi	Metusala	kõlm.
5 Poolp.	Simeon	

Targa hommungo maalt. Matt. 2, 1-12.

**6 Pühhap.	Kolme kun. p.	
7 Eesp.	Meltior	lummi
8 Iõisip.	Erart	a f. 5, 39 m. odd.
9 Kolmap.	Kasper	
10 Neljap.	Pawli p.	
11 Redi	Higinus	nakkap
12 Poolp.	Rein	

1. P. p. 3. Kuna. p. Jeesus 12 ajastaja wanna. Luk. 2, 41-52.

13 Pühhap.	Hilarius	
14 Eesp.	Robert	saddama.
15 Iõisip.	Weliks	● f. 11, 10 m. hom.
16 Kolmap.	Erdmann	
17 Neljap.	Lõnnise p.	
18 Redi	Enraim	tais
19 Poolp.	Sara	

2. P. p. 3. Kunn. p. Saja Kanan, Kalilea maal. Jan. 2, 1-11.

20 Pühhap.	Wab. Sebast.	
21 Eesp.	Meta	was
22 Iõisip.	Wintsent	● f. 6, 58 m. hom.
23 Kolmap.	Potta	
24 Neljap.	Timoteus	
25 Redi	Pawli ümbrek.	selletap.
26 Poolp.	Hans	

3. P. p. 3. Kunn. p. Piddali tõbbine ja pämihe sullane. Matt. 8, 1-13.

27 Pühhap.	Kristostomus	
28 Eesp.	Karel	lumme
29 Iõisip.	Samuel	
30 Kolmap.	Ida	● f. 10, 59 m. hom.
31 Neljap.	Anno	saddo.

1. Januaril tõssap päiw: f. 8, 32 m. lāt alla: f. 3, 28 m.
 10. — — — — — 8, 16 — — — — 3, 44 —
 20. — — — — — 7, 55 — — — — 4, 5 —

II. Webruar. 28 päiwa. Kõundle: fu.

1 Redi	Prigitta	kange
*2 Poolp.	Kõundle p.	

9. P. enne Lihhawõtte. Tõteggija winamäen. Matt. 20, 1—16.

3 Pühhap.	Hanna	pikka
4 Eesp.	Beronika	
5 Tõisip.	Agata	
6 Kolmap.	Perent	
7 Neljap.	Rikart	
8 Redi	Salomon	linne
9 Poolp.	Polli	

8. P. enne Lihh. Semen mitmesugg. ma pääl. Luf. 8, 4—15.

10 Pühhap.	Ebbo	külme.
11 Eesp.	Rosa	
12 Tõisip.	Karolina	
13 Kolmap.	Penigna	
14 Neljap.	Waltin	
*15 Redi	Redi ja Poolp.	pilwine.
*16 Poolp.	enne lihha heite.	

7. P. enne Lihh. ehk Vaasto p. Kristusse kannatam. Luf. 18, 31—43.

17 Pühhap.	Konstanzia	rohke
18 Eesp.	Konfordia	
19 Tõisip.	Vaasto p.	
20 Kolmap.	Luhha p.	
21 Neljap.	Efajas	
22 Redi	Petri p.	lumme
23 Poolp.	Mina	

1. P. Vaastun. Kristust kiusatas kurratist. Matt. 4, 1—11.

24 Pühhap.	Maddise p.	saddo.
25 Eesp.	Wiktör	
26 Tõisip.	Nektor	
**27 Kolmap.	Walt. Kolmap.	sul.
28 Neljap.	Justus	

1. Webruaril tõssep päiw: f. 7, 26 m. lät alla: f. 4, 34 m.

10. — — — — — 7, 3 — — — — 4, 57 —

20. — — — — — 6, 37 — — — — 5, 23 —

III. Martš. 31 päiwa. Vaasto: fu.

1 Redi	Albinus	f. 4, 36 m. lätun. latap;
2 Poolp.	Lowisa	

2. P. Vaastun. Kananea ma naine. Matt. 15, 21—28.

3 Pühhap.	Kunikunde	päiwal
4 Eesp.	Adrian	
5 Tõisip.	Meta	
6 Kolmap.	Kotwrid	sulla:
7 Neljap.	Simmo	
8 Redi	Perpetua	f. 3, 45 m. p. f.
9 Poolp.	Mit	

3. P. Vaastun. Kristus ajap kurratit wälja. Luf. 11, 14—28.

10 Pühhap.	Mina	tap
11 Eesp.	Konstantin	
12 Tõisip.	Kregor	
13 Kolmap.	Ernst	õsel
14 Neljap.	Zakarias	
15 Redi	Lugus	f. 7, 37 m. hom.
16 Poolp.	Aleksander	

4. P. Vaastun. Kristus sõdaj 5000 meest. Jan. 6, 1—15.

17 Pühhap.	Truta	külme:
18 Eesp.	Kabriel	
19 Tõisip.	Josep	
20 Kolmap.	Rupert	tap.
21 Neljap.	Venedikt	
22 Redi	Rawael	f. 6, 59 m. õdd.
23 Poolp.	Seowil	

5. P. Vaastun. Jesusse päle heidetas kive. Jan. 8, 46—59.

24 Pühhap.	Kasimir	taiwas
**25 Eesp.	Maria ful. p.	
26 Tõisip.	Emanuel	
27 Kolmap.	Kusta	felle:
28 Neljap.	Kideon	
29 Redi	Lina	f. 7, 42 m. õdd.
30 Poolp.	Mat	

6. P. Vaastun. Jesusse kissetullemine Jerusalemm. Matt. 21, 1—9.

31 Pühhap.	Urbe päiw.	tap.
------------	------------	------

1. Martšil tõssep päiw: f. 6, 15 m. lät alla: f. 5, 45 m.

10. — — — — — 5, 52 — — — — 6, 8 —

20. — — — — — 5, 26 — — — — 6, 34 —

IV. April. 30 päiwa. Jüriku.

1 Eesp.	Lora	
2 Tõisp.	Tio	wahhel
3 Kolmap.	Berdinand	
**4 Neljap.	Suur neljap.	jälle
**5 Redi	Suur redi	
6 Poolp.	Jõlestin	@ f. 10, 11 m. ödd.

Kristusse ülestõsseminne. Mark. 16, 1-8.

**7 Pühhap.	1. Pühhap. püh.	
**8 Eesp.	2. Pühhap. püh.	fülme
*9 Tõisp.	Laus	
*10 Kolmap.	Ezeiel	tap.
*11 Neljap.	Hermann	
*12 Redi	Julius	
*13 Poolp.	Justin	● f. 6, 35 m. ödd.

1. P. v. Krist. ülest. p. Jeesus näud. henda Jünger. Jan. 20, 19-31.

14 Pühhap.	Joel	
15 Eesp.	Dbadja	
16 Tõisp.	Ruda	räise
**17 Kolmap.	Ignazius	
18 Neljap.	Valerian	
19 Redi	Timon	nink
20 Poolp.	Saul	

2. P. v. Krist. ülest. p. Kristus hä farjus. Jan. 10, 12-16.

**21 Pühhap.	Jim	● f. 1, 39 m. p. f.
22 Eesp.	Rajus	
23 Tõisp.	Jüri päiw	wihmatse
24 Kolmap.	Albert	
25 Neljap.	Markusse päiw	ilma.
26 Redi	Ezekias	
27 Poolp.	Anastasiu	

3. P. v. Krist. ülest. p. Krist. ärraminnemissest. Jan. 16, 16-23.

28 Pühhap.	Teresa	
29 Eesp.	Reimund	● f. 7, 53 m. ödd.
30 Tõisp.	Erast	läämi

1. Aprilil tõsses päiw: f. 4, 56 m., lät alla: f. 7, 4 m.
 10. — — — — — 4, 33 — — — — — 7, 27 —
 20. — — — — — 4, 9 — — — — — 7, 51 —

V. Mai. 31 päiwa. Lebbe. ku.

1 Kolmap.	Wilip. ja. Jak. p.	
2 Neljap.	Sigmund	illusa
3 Redi	Risti löidm. p.	
4 Poolp.	Selma	

4. P. v. Krist. ülest. p. Krist. tomot. rõmust. lähhät. Jan. 16, 5-15.

5 Pühhap.	Kotard	
6 Eesp.	Idrif	@ f. 3, 13 m. hom.
7 Tõisp.	Jetta	
8 Kolmap.	Hiob	ilma.
*9 Neljap.	Niggola p.	
10 Redi	Kordian	
11 Poolp.	Pankrazius	

5. P. v. Krist. ülest. p. Öigest palw. piddamissest. Jan. 16, 23-30.

12 Pühhap.	Nero	
13 Eesp.	Sermazius	● f. 6, 31 m. hom.
14 Tõisp.	Kristian	
15 Kolmap.	Sohwi	jahhe.
**16 Neljap.	Krist. taiw. m. p.	
17 Redi	Anton	
18 Poolp.	Erif	lummi.

6. P. v. Krist. ülest. p. Kui se rõmust. saap tulles. Jan. 15, 26-16, 4.

19 Pühhap.	Wilemon	
20 Eesp.	Pil	wahhel
21 Tõisp.	Trina	● f. 7, 17 m. hom.
22 Kolmap.	Emilie	
23 Neljap.	Leontine	wihm.
24 Redi	Ester	
25 Poolp.	Urban p.	

Pühha Waimo wälja faldaminne. Jan. 14, 23-31.

**26 Pühhap.	1. Suw. pühha	taiwas
**27 Eesp.	2. Suw. pühha	
28 Tõisp.	Willem	● f. 5, 23 m. ödd.
29 Kolmap.	Matš	
30 Neljap.	Wigand	fesletap.
31 Redi	Nelli	

1. Mail tõsses päiw: f. 3, 45 m., lät alla: f. 8, 15 m.
 10. — — — — — 3, 26 — — — — — 8, 34 —
 20. — — — — — 3, 10 — — — — — 8, 50 —

1 Poolp.	Kotsalk	
Kolmainuše pühha. Jesus ja Nikodemus. Jan. 3, 1—15.		
2 Pühhap.	Emma	wihmarfe
3 Gēsp.	Piso	
4 Tõisip.	Widrika	• f. 8, 25 m. hom.
5 Kolmap.	Poniwajius	
6 Neljap.	Artus	
7 Redi	Lufrezia	ilma.
8 Poolp.	Medardus	

1. P. v. Kolm. p.	Rikkas mees ja Laatsarus. Luf. 16, 19—31.	
9 Pühhap.	Pertram	
10 Gēsp.	Blawius	
11 Tõisip.	Parnabas	• f. 9, 50 m. hom.
12 Kolmap.	Tina	
13 Neljap.	Tobias	jahhe
14 Redi	Leplow	
15 Poolp.	Widi päiw	

2. P. v. Kolm. p.	Suur õddango sõomaig. Luf. 14, 16—24.	
16 Pühhap.	Justina	
17 Gēsp.	Nikander	pikka:
18 Tõisip.	Homer	
19 Kolmap.	Kert	• f. 11, 10 m. õdd.
20 Neljap.	Wlorian	
21 Redi	Rabel	linne
22 Poolp.	Tiit	

3. P. v. Kolma. p.	Arakaddonu lammis. Luf. 15, 1—10.	
23 Pühhap.	Pasilius	
**24 Gēsp.	Jani päiw	wihm;
**25 Tõisip.	Wio	
26 Kolmap.	Jeremias	
27 Neljap.	7 maggajide p.	• f. 12, 58 m. lõun.
28 Redi	Josua	
*29 Poolp.	Petre Pawli p.	tuline

4. P. v. Kolma. p.	Olge armolikko. Luf. 6, 36—42.	
30 Pühhap.	Pawli mället. p.	

1. Junil tõsses päiw:	f. 2, 58 m.,	lät alla:	f. 9, 2 m.
10. — — — — —	2, 55 — — — —	— — — —	9, 5 —
20. — — — — —	2, 58 — — — —	— — — —	9, 2 —

**1 Gēsp.	Seobald	wihma
2 Tõisip.	Haina Maria p.	
3 Kolmap.	Kornel	• f. 3, 11 m. p. f.
4 Neljap.	Ulrik	
5 Redi	Anselm	saddo
6 Poolp.	Hektor	

5. P. v. Kolma. p.	Petre kalla lomus. Luf. 5, 1—11.	
7 Pühhap.	Jonatan	
8 Gēsp.	Kilian	
9 Tõisip.	Hin	taiwas
10 Kolmap.	7 welliste p.	
11 Neljap.	Nora	• f. 1, 12 m. õf.
12 Redi	Hindrik	
13 Poolp.	Margrete p.	allati

6. P. v. Kolma. p.	Wariseerde õigus. Matt. 5, 20—26.	
14 Pühhap.	Ponawent	
15 Gēsp.	Apostl. lahkun.	pik:
16 Tõisip.	Hermine	
17 Kolmap.	Aleksius	win;
18 Neljap.	Rosina	
19 Redi	Laura	• f. 12, 50 m. lõun.
20 Poolp.	Elias	

7. P. v. Kolma. p.	Kristus sõdap 4000 meest. Mark. 8, 1—9.	
21 Pühhap.	Daniel	
22 Gēsp.	Mar. Madd. p.	pik:
23 Tõisip.	Õskar	
24 Kolmap.	Kristina	se.
25 Neljap.	Jakobi p.	
26 Redi	Anna	• f. 7, 46 m. hom.
27 Poolp.	Marta	

8. P. v. Kolm. p.	Kawwala Prohmeti. Matt. 7, 15—23.	
28 Pühhap.	Plato	
29 Gēsp.	Pedo	wihm.
30 Tõisip.	Walter	
31 Kolmap.	Erm	

1. Julil tõsses päiw:	f. 3, 13 m.,	lät alla:	f. 8, 47 m.
10. — — — — —	3, 28 — — — —	— — — —	8, 32 —
20. — — — — —	3, 48 — — — —	— — — —	8, 12 —

VIII. August.

31 päiva.

Päim: fu.

1 Neljap.	Petri wang.	
2 Redi	Moses	@ f. 12, 58 m. lõun.
3 Poolp.	August	rainas

9. P. v. Kolm. p.	Üllekohtune majapiddaja.	Luuk. 16, 1—9.
4 Pühhap.	Eleasar	
5 Eesp.	Oswald	nakkap
*6 Tõisip.	Krist. ärrasell. p.	
7 Kolmap.	Tinno	
8 Neljap.	Kotlip	fellela:
9 Redi	Roman	
10 Poolp.	Lauritse p.	● f. 5, 20 m. ödd.

10. P. v. Kolm. p.	Jerusalemi lina ärrahäetamine.	Luuk. 19, 41—48.
11 Pühhap.	Olga	
12 Eesp.	Klara	ma;
13 Tõisip.	Ello	
14 Kolmap.	Eusebius	
*15 Neljap.	Kõda Maria p.	
16 Redi	Isak	õjel
17 Poolp.	Henning	

11. P. v. Kolm. p.	Bariseer ja müütnik.	Luuk. 18, 9—14.
18 Pühhap.	Leia	● f. 12, 5 m. õf.
19 Eesp.	Sebald	
20 Tõisip.	Vernard	jahhe;
21 Kolmap.	Rut	
*22 Neljap.	Willipert	lät
23 Redi	Zakheus	
24 Poolp.	Päartle p.	● f. 3, 3 m. p. f.

12. P. v. Kolm. p.	Keleto ja kõrdeto innimenne.	Mark. 7, 31—37.
25 Pühhap.	Ludwik	
26 Eesp.	Natalia	jälle
27 Tõisip.	Teppart	
28 Kolmap.	Augusta	
*29 Neljap.	Jani pä mah. l. p.	pilwile.
*30 Redi	Benjamin	
31 Poolp.	Rebekka	@ f. 1, 25 m. lõun.

1. Augustil tõsser päim: f. 4, 14 m., lät alla: f. 7, 46 m.
 10. — — — — — 4, 37 — — — — — 7, 23 —
 20. — — — — — 5, 2 — — — — — 6, 58 —

IX. September.

30 päiva.

Mihk: fu.

13. P. v. Kolm. p.	Hallelit Samaritiline.	Luuk. 10, 23—37.
1 Pühhap.	Egidius	
2 Eesp.	Elisa	jahhe
3 Tõisip.	Perta	
4 Kolmap.	Meus	
5 Neljap.	Natanael	
6 Redi	Mango	tule.
7 Poolp.	Hegina	

14. P. v. Kolm. p.	Kümme piddali tõbbist.	Luuk. 17, 11—19.
*8 Pühhap.	Mar. sündim. p.	
9 Eesp.	Pruno	● f. 5, 20 m. ödd.
10 Tõisip.	Soštenes	pikka;
11 Kolmap.	Kerard	
12 Neljap.	Sirus	
13 Redi	Ann	lisse
*14 Poolp.	Kisti üllend. p.	

15. P. v. Kolm. p.	Mammona orjusest.	Matt. 6, 24—34.
15 Pühhap.	Nikodemus	
16 Eesp.	Bina	● f. 9, 13 m. hom.
17 Tõisip.	Lambert	
18 Kolmap.	Situs	saotse
19 Neljap.	Werner	
20 Redi	Madde	ilma;
21 Poolp.	Mattensse p.	

16. P. v. Kolm. p.	Läsja-naise poig Maint linast.	Luuk. 7, 11—17.
22 Pühhap.	Morits	● f. 11, 53 m. ödd.
23 Eesp.	Hosea	
24 Tõisip.	Jani samisse p.	
25 Kolmap.	Kleomas	raise;
*26 Neljap.	Jani oppetaj. p.	
27 Redi	Udo	
28 Poolp.	Wenzel	

17. P. v. Kolm. p.	Wetõbbine.	Luuk. 4, 1—11.
29 Pühhap.	Mihkle päim	tuline.
30 Eesp.	Hironimus	@ f. 9, 30 m. hom.

1. Septembeeril tõsser päim: f. 5, 32 m., lät alla: f. 6, 28 m.
 10. — — — — — 5, 54 — — — — — 6, 6 —
 20. — — — — — 6, 19 — — — — — 5, 41 —

X. Oktober. 31 päiwa. Wina: fu.

*1 Iõisip.	M. kait. ja eenp. p.	
2 Kolmap.	Wolrad	
3 Neljap.	Jairus	fõlma
4 Redi	Pranz	
5 Poolp.	Umalia	

Voimo pühha.		
*6 Pühhap.	Voimo pühha	
7 Eesp.	Simson	de.
8 Iõisip.	Sirat	● f. 9, 31 m. hom.
9 Kolmap.	Taaf	
10 Neljap.	Mai	
11 Redi	Purkart	
12 Poolp.	Walwrid	

19. P. p. Kolm. p. Eumallo többine. Matt. 9, 1—8.		
13 Pühhap.	Albrecht	
14 Eesp.	Kai	pilwine
15 Iõisip.	Hedwig	● f. 4, 57 m. p. f.
16 Kolmap.	Kallus	
17 Neljap.	Emil	
18 Redi	Lukas p.	ajoti
19 Poolp.	Kirko ussu par. p.	

Kirko õige ussu üleswõtmise pühha.

*20 Pühhap.	Kirf. õige us. ülesw. p.	
21 Eesp.	Ursel	
*22 Iõisip.	Katta	● f. 10, 48 m. hom.
23 Kolmap.	Sewerin	
24 Neljap.	Salome	felge.
25 Redi	Krispin	
26 Poolp.	Lisa	

21. P. p. Kolm. p. Kunninga-mihhe poig. Jan. 4, 47—54.		
27 Pühhap.	Jeets	
28 Eesp.	Simon, Juda	wihmane.
29 Iõisip.	Hels	
30 Kolmap.	Upsalon	● f. 1, 31 m. lõun.
31 Neljap.	Wolfgang	

1. Oktobril tõssep päiw: f. 6, 47 m., lät alla: f. 5, 13 m.
 10. — — — — — 7, 9 — — — — 4, 41 —
 20. — — — — — 7, 34 — — — — 4, 26 —

XI. November. 30 päiwa. Märdi: fu.

1 Redi	Pühhide p.	
2 Poolp.	Hengide p.	rät.

22. P. p. Kolm. p. Karmal sullane. Matt. 18, 23—35.

3 Pühhap.	Nahum	
4 Eesp.	Ot	
5 Iõisip.	Enno	fako.
6 Kolmap.	Linnert	
7 Neljap.	Esau	● f. 12, 47 m. lõun.
8 Redi	Aleksandra	
9 Poolp.	Teodor	

23. P. p. Kolm. p. Tatiina rahha. Matt. 22, 15—22.

10 Pühhap.	Martin Lutter	
11 Eesp.	Martin piiskop	jahhe
12 Iõisip.	Jonas	
13 Kolmap.	Paap	
14 Neljap.	Widrit	● f. 12, 18 m. lõun.
15 Redi	Leopold	
16 Poolp.	Annif	rute.

24. P. p. Kolma. p. Jairusse tütar. Matt. 9, 18—26.

17 Pühhap.	Hugo	
18 Eesp.	Esra	wihmatse
19 Iõisip.	Elisabet	
*20 Kolmap.	Amos	
*21 Neljap.	Mar. ohwerd p.	● f. 12, 33 m. lõun.
22 Redi	Abbas	
23 Poolp.	Klement	ilma.

Koolnuide mületusse pühha.

*24 Pühhap.	Jostas	
25 Eesp.	Katrina p.	
26 Iõisip.	Konrad	ilm
27 Kolmap.	Pabbo	
28 Neljap.	Künter	● f. 11, 5 m. odd.
29 Redi	Reinnart	
30 Poolp.	Andresse p.	tangetas.

1. Novembril tõssep päiw: f. 8, 2 m., lät alla: f. 3, 58 m.
 10. — — — — — 8, 21 — — — — 3, 39 —
 20. — — — — — 8, 39 — — — — 3, 21 —

1. Krist. tullem. p. Kristusse sissetullem. Jerusal. Matt. 21, 1-9.

1 Pühhap.	Arnold	
2 Eesp.	Käräna	
3 Tõisip.	Kola	paljo
4 Kolmap.	Parba	lum
5 Neljap.	Sabina	
**6 Redi	Niggola p.	● f. 2, 29 m. p. f.
7 Poolp.	Tonni	

2. Krist. tullem. p. Wiimse päiwa tähhe. Luf. 21, 25-36.

8 Pühhap.	Maria jam. p.	
9 Eesp.	Rudolw	
10 Tõisip.	Judit	me.
11 Kolmap.	Boldemar	
12 Neljap.	Ottilia	
13 Redi	Luzia	● f. 8, 23 m. hom.
14 Poolp.	Nikastus	

3. Krist. tullem. p. Jaan wangi tornin. Matt. 11, 2-10.

15 Pühhap.	Hip	
16 Eesp.	Johanna	talwe
17 Tõisip.	Lazarus	
18 Kolmap.	Kristow	te
19 Neljap.	Lot	
20 Redi	Abraham	● f. 5, 23 m. ödd.
21 Poolp.	Toma p.	

4. Krist. tullem. p. Jani tunnistus. Jan. 1, 19-28.

22 Pühhap.	Peata	
23 Eesp.	Tohwre	
24 Tõisip.	Adam, Ewa	fula,
**25 Kolmap.	1. Talwište p.	
**26 Neljap.	2. Talw. püh.	tap
27 Redi	Evangel. Jaan	
28 Poolp.	Jlmsüta laste p.	● f. 9, 27 m. ödd.

P. p. talw. p. Simeon ja Hanna. Luf. 2, 33-40.

29 Pühhap.	Noa	
30 Eesp.	Dawid	taimast
31 Tõisip.	Silwester	selletap.

1. Tezembril tõsses päiw: f. 8, 49 m., lät alla: f. 3, 11 m.

10. — — — — — 8, 53 — — — — 3, 7 —

20. — — — — — 8, 50 — — — — 3, 10 —

Ajastaja aja.

- 1) Kewwaj allustap 9mal Martsil f. 1, 33 m. öf.
- 2) Suwwi allustap 9mal Junil f. 10, 18 m. ödd.
- 3) Süggis allustap 11nel Septembril f. 12, 18 m. löun.
- 4) Talw allustap 10nel Tezembril f. 5, 59 m. hom.

Päiwa- ja ku-warjotamisse.

Selsinnatsel aastal warjotetas päiw katškörd, ent meie maal ei olle sest middake nätta.

Ku warjotus ei olle sel aastal.

Kirko, kono- nink mönne mu pühha.

Januari kuun.

1. Wastse ajastaja pühha, nink Keiserlikko Surewörsti Prowwa Helena Pawlowna sündimisse pühha.
6. Kolme tunninga pühha.

Webruari kuun.

2. Künle päiw.
15. ja 16. Redi ja poolpäiw enne lihhabeite.
27. Palwe kolmapäiw.

Martsi kuun.

25. Maria kulutamisse pühha.

Aprili kuun.

4. ja 5. Suur neljapäiw nink suur redi.
7. Kristusse ülesöösemisse pühha, terwe nädal.
17. Keiserlikko Surewörsti nink Troniperrandaja Aleksan- dri Nikolajewitsi sündimisse pühha.
21. Sure Keisri Prowwa Aleksandra Weodorowna nimme pühha.

Mai kuun.

9. Niggola päiw.
16. Kristusse taiwaminnemisse pühha.
26. ja 27. Suwwište pühha.

Juni kuun.

24. Jani päiw.
25. Sure Keisri wallitseja Erra Nikolai Pawlowitsi sündimisse pühha.
29. Petre päiw.

Juli kuun.

1. Sure Keisri Prowwa Aleksandra Weodorowna sündimisse pühha.

Augusti kuun.

6. Kristusse ärraselletamisse pühha.
15. Maria taiwaminnemisse pühha.
22. Sure Keisri Wallitseja Erra Nikolai Pawlowitsi kronimisse pühha.
29. Jani pä mahhalõmisse päiw.
30. Keiserlikko Surewürsti nink Ironiperrandaja Aleksan- dri Nikolajewitsi nimme pühha.

Septembri kuun.

8. Maria sündimisse päiw.
14. Riisri üllendamisse päiw.
26. Jani oppetaja päiw.

Oktoobri kuun.

1. Maria kaitõminne nink eenpalleminne.
6. Poimo pühha.
20. Meie õige kirko: ussu ülleõwõtmisse pühha.
22. Maria kõiõ: pühha Kasani linan.

Novembri kuun.

20. Sure Keisri wallitseja Erra Nikolai Pawlowitsi Ironi päle samisse pühha.
21. Maria õhwer.
24. Koolnuide mälletuõsse pühha.

Dezembri kuun.

6. Sure Keisri Wallitseja Erra Nikolai Pawlowitse nimme pühha.
25. Meie Jõsanda Jõsusõsse Kristusõsse sündimisse pühha. Pühhãndetas ka seõda päiwa mälletuõsses, et Pran- tsusõsse sõawõggi sai 1812 Wennerigist wõljaajetus.

Meie sure Keisri Erra sugguwõõssa.

- Nikolai I. tige Wennerigi üllembwallitseja ja Keiser, nink Pola:ma Kunningas, om sündinu 25dal Junil 1796. Aleksandra Weodorowna, Wenne: ja Pola: ma Keisri: ja Kunninga: prowwa, Preissi:ma Kunninga tüttar, om sündinu 1sel Julil 1798. Neide latse:
1. Aleksander Nikolajewits, Zesarewits, Suurwürst ja aujãrje perrandaja, om sündinu 17nel Aprillil 1818. Temma Prowwa, se Surewürsti: Prowwa Maria Alek- sandrowna, Zesarewna, Hessen: Darmstadtli Sure: Hertõgi tüttar, om sündinu 8mal Augustil 1824. Neide latse: a) Surewürsti: preili Aleksandra Alek- sandrowna, om sündinu 18nel Augustil 1842. b) Suurwürst Nikolai Aleksandrowits, om sündinu 8mal Septembril 1843. c) Suurwürst Aleksander Aleksandrowits, om sün- dinu 26dal Webruaril 1845.
 2. Konstantin Nikolajewits, Suurwürst, om sündinu 9mal Septembril 1827.
 3. Nikolai Nikolajewits, Suurwürst, om sündinu 27mel Julil 1831.
 4. Mihhael Nikolajewits, Suurwürst, om sündinu 13nel Oktobril 1832.
 5. Maria Nikolajewna, Suurwürstiprowwa, om sün- dinu 6dal Augustil 1819; laulatetu se Hertõgi Erraga Maksimilian von Leuchtenberg; Neide latse: a) Se würstipreili Maria Maksimilianowna, om sündinu 4mal Oktobril 1841. b) Suurwürst Nikolai Maksimilianowits; om sün- dinu 23dal Julil 1843. c) Suurwürsti preili Eigenia Maksimilianowna, om sündinu 20dal Martõsil 1845.
 6. Olga Nikolajewna, Suurwürsti: preili, om sündinu 30nel Augustil 1822.
- Keisri wõlli: Mihhael Pawlowits, Suurwürst, om sündinu 28mal Januaril 1798. Temma prowwa om: Helena Pawlowna, sündinu 28mal Dezembril 1806. Neide latse:
1. Maria Mihhailowna, Suurwürstipreili, sündinu 25dal Webruaril 1825.
 2. Katarina Mihhailowna, Suurwürstipreili, sündinu 16nel Augustil 1827.
- Keisri sõõsare: 1. Maria Pawlowna, Saksen: Weimari:

ma wallitseja Karl Widriki prowwa, sündinu 4dal Webruaril 1786.

2. Anna Pawlowna, Hollandima Runninga Willemi II. prowwa, sündinu 7mel Jan. 1795.

Eada piddamisse päiwa.

Januari: ku,

7mel: Tarto: linan suur saksa laat, 3 n.

Küündle: ku,

2el: Willandi: linan suur saksa laat, 8 p. — 2el: Wörro: linan, 1 p. — 22el: Wörro: linan suur saksa laat, 8 p.

Jüri: ku,

11nel: Willandi: linan 1 p.

Lebbe: ku,

9mal: Niggola laat, Wööbfun, Wenne piri pääl.

Jani: ku,

25dal: Jani laat, Willandi: linan, 2 p. — 26dal: Wörro: linan. — 27mel: Walga: linan. — 29mal: Petri laat, Tarto: linan. — 29mal: Petri laat, Tarmasto moisan.

Haina: ku,

2el: Karksi moisan. — 20nel: Perno: linan, suur saksa laat, 3 n.

Pöimo: ku,

10nel: Walga linan. — 15nel: Helme moisan 2 p. — 24mal: Lawritse laat, Mosekatsen, Pölwa kihhelsonnan. — 27mel: Wastse moisan, liagi Willandilina. — 29mal: Kilinga moisan, Saarde kihhelsonnan.

Mihkle: ku,

2el: Abja moisan, Halliste kihhelsonnan, 2 p. — 4dal: Sindi moisan, Torri kihhelsonnan, 2 p. — 4dal: Sabhari laat, Räppinal, 2 p. — 6dal: Lakeberi moisan, Helme kihhelsonnan. — 8mal: Kastna moisan, Tõstama kihhelsonnan. — 8mal: Pölwa kirriko man. — 8mal: Rõuge kirriko man. — 8mal: Tarto linan. — 10nel: Mõnniste moisan, Hargla: kihhelsonnan. — 10nel: Oidre moisan, Helme kihhelsonnan. — 13nel: Perrawere moisan, Jagubi kihhelsonnan. — 14nel: Krawi laat, Krawi korts man Wanna: Anzmoisan, 2 p. — 15nel: Põljamaal, 2 p. 16nel: Kirrepi laat, Kirrepi sure te korts man, Rõngo:

kihhelsonnan. — 18nel: Audro moisan. — 20nel: Wedra moisan, 2 p. — 21el: Sanna moisan, Rõuge: kihhelsonnan. — 24dal: Mihkle laat, Willandi linan, 2 p. — 25dal: Mihkle laat, Wörro linan. — 29mal: Mihkle laat, Tarto linan, 2 p. — 29mal: Mihkle laat, Walga linan. 2 p. — 29mal: Rarwanurme laat, Wastselinan, 2 p.

Wina: ku,

6dal: Luutsnikin, Rõggosi tarja: moisan, Rõuge: kihhelsonnan. — 6dal: Tarmasto moisan. — 10nel: Rõo moisa laat, Pillistwerre: kihhelsonnan. — 15nel: Lustiwerre moisan, Põtsama: kihhelsonnan. — 15nel: Orriko laat, Orriko moisa korts man, Ramba: kihhelsonnan.

Märtne: ku,

10nel: Mustwee: küllan, Torma: kihhelsonnan, Peipse rannan. — 10nel: Wörro: linan.

Talwiste: ku,

6dal: Wööbfun, Wenne piri pääl, Räppina: kihhelsonnan. — 27mel: Walga linan, suur saksa laat, 8 p.

Eina wahhe.

	wersta.
Tartust om	
Narwa	186½
Peterburi	324
Tallina, Põltsama . .	
kaut	186
Warka	82
Wolmeri	132
Riga	240
Perna, Helme: moisa .	
kaut	180
Willandi, Rõngo . . .	
kaut	99
Wörro	65
Petseri	109
Pihkwa	165

Jama: wahhe.

Tartust Narwa.	
Tartust om	
Taggawere jama . . .	25
Torma	23½

	wersta.
Rinnasi	25½
Ranna: Pungersjale . .	14
Wäiko: Pungersjale . .	26½
Tõhwi	21
Wokka	12
Waiwara	18
Narwa	22½
Tartust Riga.	
Tartust om	
Udderna	26
Kuigaste	24½
Tõlliste, eht Latre . .	
jama	22½
Kulpi	18½
Trentsi	21½
Wolmeri	20
Penzi	19
Raupa	22½
Englandi eht Raga . .	
gosi	20½
Hiltenšwari eht	
Parwejama	19½

	wersta.	Pihkwa te.	wersta
Neuermüli	14 $\frac{3}{4}$		
Riga	11	Kulbi jamast	
Wolmrifst Perna.		Lipfi	21 $\frac{1}{2}$
Wolmrifst om		Mönniste	21 $\frac{1}{2}$
Ranjo	23 $\frac{1}{2}$	Sanna	28 $\frac{1}{2}$
Ruhja	22 $\frac{1}{2}$	Wörro	29
Moisefüllä, ehk Laatre	21 $\frac{3}{4}$	Wastfelina	27 $\frac{1}{2}$
Killingi	25 $\frac{3}{4}$	Perferi	16 $\frac{1}{2}$
Surri	19 $\frac{1}{2}$	Jäporsti	21
Perna	18 $\frac{1}{2}$	Korli	17
		Pihkwa	18

Abi-elo.

Abi-elo om Jumalast säetu nink saadap ilmliko hääd nink igawest hääd edesi, kui tema Jumala meele pärast peetas. Ent kui tema halwaste peetas, sis rikup tema ilmliko ello ära, nink wõip ka henge huka saata. Ke sääratsid asju tähele panep, se wõip seda ka maa-rahwa sean ega-päiwa näta, määratse suure risti nink waiwa al mitma inemise abi-elun elawa, nink kuis se kallis Jumala ande patatside inemiste läbi raisatas nink narritas. Kui abi-elo huka lät, sis omma abi-elo-rahwas ifs esi kõwera; ent kui nema tahtwa, sis wõiwa nema Jumala abiga ka huka-länuu abi-ello jälle paran-dada nink kõrda saata. Se man om ennege waja, et ega-üts opis tundma, kost se wiga tulep. Kui se ennege käen om, sis om ka abi-meess lähkūn.

Kui Kalender kii-sugust opust annap, mink läbi tema maa-rahwale tahap tullu saata, sis wõip tema ka abi-elust mõnda sõnna kuulutada, nink pakup rahwale temma-haawa, mes siin alan om lugeda.

Pere-meess oli jo wanas jäänū, nink es jōwwa enam maia pidada. Kui pere-naine warre hauda panti, sis wana-meess ollew halufaste ifnu nink ütelnū: Onnis-tegiia, te mulle ka asend walmis; ma ei masa

ilman midake enam nink tahas magama minna. Pärast seda ei ole tema ka tarest paljo usse saanu nink maja hool kii poja pääle jäänū, ke noor pois-meess oli. Ent kui maja tallitus peap häste kõrda minema, sis olgo tubli pere-naine majan. Se oli noorel mehel Jaanil ka tijo pärast, selle oli tema sis ka ütele nink tõisele poole kaenu, kas ta tütar-laste sean säärast peas löidma, ke tälle abi-kaasas nink esa-majale pere-naises kõlbas. Mõisa haina man oli tütar-latsi suur hulk koon olnu, nink kui tema silm oli johtunu üte pääle sadama, ke fige-usinamb oli olnu haina wõtman, sis oli tütrik wāaga hābandanu, nink palge oli täl kii werewas jäänū. Sest päiwast halgati se tütrik Jaanile ifs meelde, kui tema se pääle mõtel, et waja om naist wõtta. Nink kui tema teda weel tõist-kōrda nink kolmat-kōrda oli nānnu, sis saije peake nōuw walmis, seda-samma tütrikut kōsida. Wana esa õnnist poja ete-wõtmist, sõbra nink hōimlase kitiwa seda tütrikut, tütriko wanemba wōtiwa kōsilast wasta nink wiina joodi ära. Säetu päiwal lätsiwa Jaan liisoga mōrssi-kooli lugema, wōtiwa sõameliko tähele-pane-misega kuulda, mes koolin opati, nink tñndsiwa ära-minnen ome sõamid palawat Jumalat wasta nink tõine tõist wasta sääratsest armust, mes sugulif om igawetses elus. Kōlm nādalat pääle to saije neide leping Jumala koan kii fōgoduse een pūhen-detus nink kinnitetus, nink kui nema altri een saisiwa tõine tõise kāt ūmbre-wōten, sis mõtliwa mõlemba nink mõtlewa ka parhilla weel, et neil kallimbat hääd nink suurembat õnne ei wōi olla ilmlifun asjun, kui seda, et nema abi-elo-rahwas omma kōfo laulatetu, nink et keake neid ei wōi lahutada. Jaan liisoga omma abi-elun üts iho nink üts heng, üts meel nink üts süda. Ütelisi nema nāgewa hommogul päiwa nōsewat, üteli si nema pidawa palwust, üteli si wōtwa nema leiba,

üteli si lõpetawa nema oma päiwa tööd. Om mida ete-wõtta ehk tähele panna, sis om tõine tõise nõwwo-andja. Kes kodun ei ole, se tijap, et kui ta foo tulep, sis rühip tõine tälle armoga wasta, pakup tälle kät, kostap tälle armo-häälega. Kui Jumal õnne päiwi annap, nink neide palwid kuulep; kui neide tö kõrda lähap, nink Jumal neide hääd õnnistap; kui wahete pääl ka mõni-förd hähki peetas, ehk tö saisma jääp nink süda-toidust otsip Jumala sõnnast; — sis omma nema mõlemba ifs üten nõwwo nink üten meelen. Kui rase karis-tuse tulewa, — ka neid kandwa nema mõlemba üte-meelelikult. Tõine kaibap tõisele oma hata nink püwwap hädan tõise käest sõame finnitust; üteli si nema pidawa nõwwo, mes teta, ehk manitsewa tõine tõist, kannatalikult oma risti kanda; nema rõemustawa ka üteli si jälle, kui häda-aig ära-lõpnu. Ni lätwa päiwake se nink tunnifese mõõda, nink mes nema ete-toowa, olgo magus ehk mõrro, ühendap ifs enamb neide sõamid. Nema harinewa päiwast päiwa ni wääga tõine tõist, et tõine ei taha eladagi, kui tõine ei ole nägija. Inemine harinep ka muud asju peake. Sa harinet seda maa-fotust, kun sa elat, seda penki, kohe sa toet, seda kõiwo oma usaija pääl; sa ei taha minki-eest neist lahkuda; nema omma sulle armsas jäänu, ni kui tutwa sõbra nink hõimlase. Melles sis abi-elo-rahwas ei pea üts tõisele armsa olema, kui nema jo enne kolo-harine-mist üts tõist omma armastanu nink armo perast üts tõist saadikus omma wõtnu elo-tee-raa pääl?

Ent kas säärane arm ka peas abi-elun jaädwat asend lõidma, nink wasta-pidama, kui kiusaja manu-tükip, nink püwwap meest nink naist lahutada? Ei joht! Sis wõip arm ni-sama ära-minna, kuis tema om tulnu, nink raho nink rõemo ka üteli si majast mõtsa wi ja!

Nätse! Abi-elo-rahwas näutwa tõine tõisele kiik wälja, mes kelleke om, ei mite ütsinda hääd, enge ka kurja. Kui nema üten-foon elawa, sis saawa ka halwa harjotuse tõisele näta, mes edimält oliwa ära-peedetu. Aigo mõõda tulewa ka sääratse kõne wälja, mes ei ole hä kuulda, nink sääratse teo, mes ei ole kituse wäärt. Edimält ei taha tõine neid tähelegi panna; nink tõisel, kolmandal kõrral kannatap arm ka weel. Ent kui sääratse kurja harjotuse sagedaste awalikus saawa, — sis ei jõwwa tõise arm ka enamb kannatada, nink abi-elo, mes seeni ajani puhas nink selge oli, ni kui pilweta taimas, saap nüüd kewajetse ilma saarnatses, kui ütel sel-samal päiwal külma nink lammest, lumme nink wihma, rafast ilma nink tuule lõõtsmist antas. Säärast abi-ello kuultas kül olewat mitman paigun, ent Jumala meele pärast ei ole ta joht, ei ka inemiste meele pärast. Säärast es püwwa ka kosi-lane tõteste, kui tema hennelle abi-kaasa ots! Sisti tulewa ilma pääl mitma-sugutse asja ete, mes abi-ello wõiwa segada. Kui ütele wäljan ilma pääl mida sündi, mes mite tema meele pärast es ole, sis kannap tema sagede oma wiha foo nink nakap abi-kaasaga riidlema. Kurja keele-kandja püüdwa ka mõni-förd abi-elo-rahwa wahete tükki nink neide sõamid lahutada. Nink sis sünnip, et arm edimält leüges jääp nink aigo mõõda otsani ära-kaup. Kea enne seda rõemoga tõine tõise pääle kiejewa, ei wõi nüüd enamb üts tõist näta; kea armoga üts tõist oodiwa, lätwa nüüd üts tõise eest pakup; kea üts tõist wabandiwa nink kiik asju hääle poole kääniwa, peswa nüüd keelt üts tõise pääle, nink omma rõemsa, kui nema tõise man mida lõidwa, mes laitmise wäärt om.

Ent kui abi-elo-rahwa lugu säärane om, mes opust peame neile sis andma? Meije wõime ni

ütelda: Teid ei ole teake wäe-kaupa koto-pandmu, enge teije olete esi tõine tõist otsnu nink mitma seast walinu, nink Jumala nink inemiste een olete toowotanu, tõine tõist surmani armastada. Seda toowotust peate teije pidama. Kes om seda digust abi-elo-rahwale andnu, üts tõist hukamõista ehk ka ära-põleda se ehk se wea pärast, mes nema tõine tõise man löidwa, nink oma abi-ello ära wanduda? Seda-samma inemist, keda sa ni wääga laidat, olet sa jo esi hennele tahtnu; seda-samma hennele saadikus wõtnu elo-tee-raa pääl. Sel-samal nõrgal nink patatsel inemisel, ke nüüd sino meelest ni halw om, olet sa esi toowotanu Jumala een, et sa tahat teda armastada. Tema om ifs weel se-sama, ke ta tol haawal oli, et ennege ne furja harjotuse, mes tema nüüd üles-näüdap, edimäit ära-peedetu oliwa, ehk ni wääga es panta tähele, kui nüüd. Kui sa tälle armo toowotit, sis es olesul teedmata, et ta puuduline nink patane oli (kun es om se puhas nink laitmata!!); nüüd sünnis ka, seda toowotust pida-da, esi-äralikult nüüd, kui Jumal sino armo nink sõame finnitust tahap kaja nink läbi-kiusada.

Näse, seda opust wõip abi-elo-rahwale anda, kui neide lugu säärane om. Meist sõnust ei jä mite üts raas maho. Oma toowotust peap ega-üts pidama. Nink kui se rase om, sis pallelgo inemine Jumalat api, ke palwust kuulep nink hädan awitap. Jumal om jo mõnda finnitanu, ke abi-elun suuren hädan oli. Näse om kül, sääduse pärast tõist armastada, kui süda wasta-panep; nink kui säärane arm ka oma raseuse läbi Jumala een paljo masap, sis ei ole ta omete wasta-wõtjal ni magus, kui se arm, mes esi hennest tulep nink awnastajale sugufe waiwa ei te.

Määrane sis arm abi-elun peap olema?

Ta peap elaw olema, ni kui edimäne arm enne laulatamist oli, ent täl olgo kindmamb põhi al, kui edimätsel armul, mes ni pea hukaläts. Edimäne arm tulep kogemata sõame sise nink wõtap wõimust, enne kui sa inemist weel digede tunnet; sa armastat teda, nink ei tija esike, mes-pärast? Edimätsel armul ei ole diget põhja al. Ent kui sa aigo mõõda oma abi-kaasa opit tundma nink teda lõwmat aowo wäärt olewat, nink ka mu inemise teda tundma nink awnustawa, sis saap se aow, minka teda awnustetas, sino armule põhjas nink annap tälle suurembat finnitust.

Kui mees aowo lõwmap rahwa sean, sis om naise armul kindmamb põhi al. Naisel om hā meel, kui mehe tō kiigin paigun kitetas, kui tema oma maija hoolega nink tarkusega walitsep, elo kombide poolest puhas nink laitmata om, kiik säädusid, ni ilmlifuid kui waimolifuid, kōwaste peap, ome latsi hoolega kaswatap nink kiigin asjun, olgo lähembide sean ehk ülembide een, hāäd nõuwo annap. Se-pärast ei ole ka naisel rase, säärast meest armastada. Ni-sama om ka mehel hā meel, kui naine aowo wäärt om. Nink seda om se naine wäärt, ke maja hāäd targaste nink ausaste hoijap nink kaswatap, peret armoga nink tarkusega walitsep, nink omaest mehest säärast lugu peap, et tema kiigin asjun tema een saiap nink tälle sõnawõtlif om. Kui mehel säärane kallis naine om, nink naisel säärane awnus mees, sis ei hoolita sest midake, et naise ilo aigo mõõda ära-kaup ehk mehe jõud wanausega wāhenep, enge sõameliko tennoga tunnistap sis kumbagi neist Jumala een, et seda wānembas tõine lāt, seda armsambas tema saap. Ja, säärane peap abi-elo-rahwa lugu olema, sis om tema Jumala nink inemiste meele pärast.

Ent se man wõip ifs weel sündida, et süda

mõni-förd leüges jääp, nink üts tõifest pahandap. Runes om ka se inemine, ke kiigilde täwweelik om nink kunagi ei esi! Teije tijate kül, risti-rahwas, kea püwate Jumala tahtmist teta, et ka waimolik tõ mõni-förd ei laabu, nink et tellome patu pärast sagede häbi om olnu üts tõise een. Kes jõwwap kiigele kiufatusele wasta-saista? Kiik inemiselik täwweus om puuduline nink kaduw: se-pärast ei ole ka inemiselik aww jäädaw, enge satap koka, kui inemine kumastap. Selle ei ole ka aww weel kiige kind-mambas põhjas armule, nink waja om, tälle tõist põhja panna, mes eale pärra ei anna. Nink sää-rane põhi saap abi-elo-rahwa armule, kui muutmata Jumal neil kiik kiigin om: kui neide süda midake kallimbas ei pea, kui Jumalat, ke jäädawan pühausen saiap; kui nema kedake muud een-kirjas ei wõta, kui teda, ke om igawene täwweus; kui nema patu hädan nink muren kedake muud ei kutsu api, kui Jumalat, ke ära-rõhutu pilli-roogo ei murra nink suitswat tahti ei kistuta. Ja, Jumal esi olgo neide armo põhi! Jumala nimel omma nema jo oma lepingut tennu; Jumala een annima nema tõine tõisele kät nink armo toomotust; Jumala abiga omma nema oma abi-ello alustanu nink edesi wajanu, nink tema abiga ütsinda woip neide abi-elo laitmata, täwweelik nink õnnelik olla.

Inemine om jo Jumala palge pärra loodu, jumalikust sugust, Jumala lats. Jumala tahtmine peap ka inemise tahtmine olema; inemine peap Jumala saarnatšes saama. „Teije peate täwweeliko olema, niida kui teije Esa, ke taiwan om, täwweelik om.“ Mat. 5, 48. Kiik inemise ilma pääl peawa olema kui üte taiwatse Esa latse, armun hääle tööle ühendetu. Seda opetap nink tunnistap selgeste meie Jband nink Onnis-tegija Jeesus Kristus, kui tema

ütlep, et ilm peap Jumala riigis ehk taiwa riigis saama. Se-sama kiige ilma säädus om ka abi-elo säädus. Inemise maja, kun mees nink naine üten-foon elawa nink noort sugu üles-faswatawa, ehk ka weel üte ehk tõist wõerast üles-pidawa, — peap, ni-sama kui ilm, Jumala riigis saama. Kui abi-elo-rahwas seda tundwa, nink mõlemba seda ütte perra-nõudwa, sis om neide arm pühendetu nink saiap rikmata, et pat ei ka surm tema üle wõimust ei sa. Mõlemba tahtwa, et kiik, mes halw nink kõlbmata om, neist kawwen jäägo, et neide kogona elo niidade olgo ehitetu sõnun nink teun, et Jumal esi hää meelega neide man wõip asend wõtta. Mõlemba tahtwa, et ega-üts, ke sise-tulep neid kaema, tunnes sääl hä olewat, nink ke ära-lät, seda mäletust üten wõtas, et neide majan puhtaste nink ausaste elletas. Mõlemba tahtwa, et nema jõw-wase ome latsi jumala-pelusen üles-faswatada nink neile hääd opust anda. Mõlemba himustawa kiigest sõamest, et nema seda wõise pärandada, mes Jumala meele pärast om: armo, raho nink kinnitust hään tõön. Oh, kui nema seda tahase, nink se tahtmine kiik muid sõame himmo wõimotase, — sis olgo pääle, et abi-elo-rahwas ka mõni-förd ei ole üte-meelelise: se-sama üts tahtmine lepitap neid üts jälle ära! Olgo pääle, et inemiselik nõrkus mõni-förd neide raho tahap rifu: nema käändwa mõlemba, üts eenfojo silmi een, jälle pea õigele teele, nink se wäikene lahke kaup ruto ära! Kui tõisel wiga om, sis ei pahane tõine mite se-pärast ära, enge himustap sõamest, teda jälle õigele teele saata; nink se rõem, mes tal om, kui tema om jõudnu abi-kaasa henge hoita, se kinnitap weel enambest neide sõamid. Kui elo rase om, sis nema ei nurise, enge nõudwa palwusen pärra, mes Jumala tahtmine neidega olnes, nink püüdwa üten nõwmun nink üten meelen seda

tahtmist tähta. Kui nema niidade tõine tõise kõr-
wal Jhanda een kääwa, üts tõist awitawa nink edesi
saatwa, üteli si tagasi kaewa se tee pdaale, mes nema
katefese omma ära-käänu, ent ka edesi rutawa määra
poole, mes neile taiwan om üles-saetu, se peap neid
parembide uten nõrwun, kui lihalik arm, mes koon-
elamifest ehk hä-tegemifest tulep.

Mes arm se sis om, mink läbi abi-elo tõteste
finnitetas nink pühendetas? Se om sääratse
abi-elo-rahwa arm, kea üteli si Jumala riiki
otswa.

C. N.

Wene-riigist.

Tõutafime õpetust nõudja lugejale tänawuses
Kalendris Wene-maale teed juhata da ja maa-
rahwast sellega tutwustada, mis ceimal ja lähemal
meie riigis tähele-panemise wäärt asju figineb.
Kes oma teadmise piire laugema kohtade tund-
mise läbi esiteks saab laiendanud, se oskab pare-
mine seda aramõista mis tema kohas juhtub. — Ku-
maluse määsamine ja mõllamine tõuseb kõige enna-
miste seal, kus rahwa harimata mõistus pimeduse
pilwes seisab. Ni-sugused õnnetumad loomad ei
tunne Jumala-sõna ega kiriko-seadust, sest et
uso walgus nende südamesse weel ei ole tunginud;
selle-pärast põlgawad nemad elawa-wee-alkika ja
teewad enesele kaewud, mis mirtso-wet imitfewad.
Need wiletsad on, kellest Apostel Peetrus ütleb:
„Kes õige tee maha-jätawad ja eksitusse
lähewad!“ — Aga meie ei wõta mite töö
waewa nende Soodoma linna laste pärast, keda
Jumala karistus ka omal ajal üles-leiab, waid
nende hääks ete, kes kui lot diglased, seda weel
ei ole unustanud, et neid Kristuse nimel wal-
guse lapseks on ristitud.

Wene-riigi suurus ulatab Jda-Eiropa, Põhja-
Aasia, mitme Aasia ja Amerika wahel-seiswa saarede
ja ühe osa Põhja-lääne-Amerika üle. Tema laius
läänest — idani, se on: õhto-poolsest Poola-maa
rajast kuni hommiko poole Siberi rajani arwatakse
sihti-mööda üks-tuhat-kolm-sada-kuus-kümmend peni-
foormat ehk 9520 wersta, aga teed kaudu enam
kui kaks-tuhat peni-foormat ehk 14,000 wersta.
Kui Poola-poolisel riigi-rajal Jaani-laupääwal pärast
lõunat kel pool kolm rahwas nõuu ete-wõtab: õhtul
Jaani-tulele minna, siis on Amerika poolisel riigi-
rajal Jaani tuluke juba ammo kustunud ja neil
on siis parajast Jaani-pääwa hommiku kel kuus.
Selle-pärast wõib tõt mööda ütelda: Wene-riigis ei
lähe päike ial enam looja, waid kui tema meie
paigus õhtu weerib, siis on tema ammo juba
Amerikas ueste tõusunud.

Wene-riigi rajad on põhja pool: Turja-ma
ja Jää-meri; ida pool: Baijne-meri; lõune
pool: Siina-riik, Arali-järv, Kaspia meri, Persi-
ning Turgi-ma, Asowi-meri ja Must-meri; lääne
pool: Turgi-, Austria- ja Preisi-ma, lääne-meri,
Rootsi- ja Turja-ma. — Kui kõik Wene-riigi
ma üleühtsa koko arwatakse, siis on teda kolm-
sada-seitse-kümmend-wiis-tuhat ruut-peni-foormat
(375,000 □ p.). Sest nimetud maast leitakse
Eiropa jao sees 75 tuhat □ p., Aasia jao sees
276 tuhat ruut-peni-foormat ja Amerika jao sees
24 tuhat □ p. Ei ole ilnia algmifest meie paa-
wani weel teist ni suurt kuningriiki maa peal näh-
tud, mis ühe walitseja käso al oleks olnud. Kõige
kuulsam ja suurem wana põlwine Rooma-riik oli
pifut suurem kui üks meie riigi neljandik.

Inimesi armatakse Wene-riigi peale: kuus-
kümmend-neli miljoni hinge, kellest üle 58 miljoni
Eiropa, ligi wiis miljoni Aasia, ja 50 tuhat hinge

Amerika jao peale loetakse. Neid inimesi on ligi sada ise-äralist rahwa-sugu, tel enamist iga-ühel oma keel, kombe ja elamise viis on. Kui seda rahwa hulka pea-kandude järel ära-jäгатakse, siis leiame meie kuus jägu: 1) Slaawi- ehk päris Wene-rahwa kand, 55 miljoni hinge; seie arwatase: kõik Wenelased, Poolakad, Litukad, Lätlased, Kuurlased ja Serwilased. 2) Soome-rahwa kand, enam kui kolm miljoni hinge; seie arwatase: Soome-, meie Eesti-, Liivi-, Iisortsi-, Eseremisi-, Mordwa-, Eswasi-, Permjäki-, Sirjäki-, Botjäki-, Ostjäki-, Woguli-, Taptari- ja Lapo-rahwas. 3) Tattari rahwa kand, poolkolmat miljoni hinge; wõsud on: Nogaieri-, Kumuki-, Baskeri-, Kirgisi-, Jakuti- ja Buhari-rahwas. 4) Mongoli-rahwa kand, 250 tuhat hinge; selle wõsud on Kalmuki-, Burati-, Tunguse- ja Lamuteni-rahwas. 5) Mõni rahwa sugo ühest teadmata kánnust; need on: Samojedi-, Korjäki-, Euktsi-, Telugeni-, Jakugiri-, Kamtsatka-, Kurili-, ja Aleuti-rahwas. 6) Kaukasia rahwa kand, kaks miljoni hinge; selle wõsud on: Eserkessi- ehk Sirgase-, Oseti-, Zugusi-, Abasi-, Lesgi- ja Gruusia-rahwas. Peale nime tud rahwa sugusid elab Wene-riigis veel ligi kuus-sada-tuhat wõerast, kui: Sakslased, Rootslased, Prantslased, Itallialased, Armenia-, Persia-, India-, Mustlase- ja Juuda-rahwas.

Wene keel ja usk ulatamad kõige kaugemale üle riigi, siiski on iga-ühel teise uss rahwal luba, oma uss-seaduse ja südame tunnistuse järele elada ja Jumala-teenistust pidada, sest meie suure Alema-walitseja arm walwab ühe-suguse heldusega kõige alamate üle, olgo keegi kas Katolik ehk Israeli mees, luteruse uss tunnistaja ehk Mu-

hamedi-uss pärlja. Praego elab Wene-riigis enam kui üks miljon wõera-jumalate kumartajaid ehk pagana rahwast.

Maa-pinna, sooja ja külma poolest on Wene-riik mitme-sugune. Enamist suurem ossa Euroopa jao sees on madal ühe-tasane maa; põhja idapoolne Siberi-maa on üksi mägine. — Põlloharimine ja wilja signemine on teistiti lõune, teistiti põhja pool. Ülewal soojal lõune pool Wene-maal kaswawad joodawa-wiina kobarad ja mitmet sugu kaunist soojema maade puu-wilja. Keskmisel maal on kõige parajam wilja-signidus; alamal põhja pool ei signe ega kossu midagi enam, waid on siin ühteruhkune talwe külm.

Kõrgeid mägesid on meie riigis: 1) Euroopa ja Aasia raja piiril üks suur mäerind, mis Ural kutsutakse, kolm-sada peni-koormat pikuti ja 15 peni-koormat laiute. 2) Teine suur mäerind lõune pool riigi rajal nimetasse Kaukasus, 150 peni-koormat pik ja ligi 40 penk. lai, Musta- ja Kaspiamere wahel. Selle mäerinna kõige kõrgem kühm kutsutasse Elbrus, 15 tuhat 4 sada jalga kõrge; üks teine tuhat jalga madalam mäe-kühm kutsutasse Kasbek. Kõige kõrgem meie riigi mägedest on 3) Ararat, Armenia-maa konnas, mis 1828 aastal sõa läbi Persia-riigist meie kätte wõõdeti. Ararati mägi on 16 tuhat 2 sada jalga kõrge. Senna otsa jäi — kuida Piibli ramatust õpime — pärast wee-uputust Noa laew seisma, ja káis mõne aasta eest üks suure kooli õpetaja Tartolinnast, nimega Parrot, Ararati mäel mõnda õpetuse asja läbi-katsuma. Et nisuguste kõrge mägede otsas igawene talw on, kus jää ja lumi ialgi ei sulata, selle-pärast on mäe-otsa minik wága wae-walik. Teised wáhemad mäerinnad on: 4) Tauri-, 5) Soome-, 6) Wolhonski- ja 7) Altai-mäed.

Suure jõgede poolest on Wene-riik väga rikas. Põhja pool kallawad I. Jäe-merefsse: 1) Pet-sora-, 2) Meseni-, 3) Dwiina-, 4) Donega-, 5) Obi-, 460 peni-koormat pik, 6) Jenisei-, 410 pennif. pik, 7) Leena-, 440 penif. pik, 8) Jaana-, 9) Indigirka- ja 10) Kolüma-jõgi. II. Jda-merde ehk põhja-poolse Wai-se-mere jäo sisse jooseb: suur Anadüri-jõgi. III. Kaspia merde lähewad 1) Wolga-, 470 penif. pik 2) Urali-, 300 penif. pik, ja 3) Ruma-jõgi. IV. Musta-merde kallawad: 1) Doona-, 2) Dniisteri-, 110 penif. pik, 3) Dni-peri-, 240 penif. pik, ja 4) Boha-jõgi. V. Afowi-merde kallawad Donni- ja Kubani-jõgi. VI. Lääne-merde lähewad 1) Weikseli- 2) Niimeni-, 115 penif. pik, 3) Düüna-, Rialinna al, 140 penif. pik, 4) Neewa-, Peeterburgi linna al, 5) Rūūmeni-, Soome-maal, ja 6) Tor-neo-jõgi Rootsi raja peal. — Ni-sama rikas kui jõgede poolest on Wene-riik ka järwede poolest. Meie nimetame siin aga kõige suuremad järwed, mis on: 1) Laadoga-järw, 6 penif. Peeterburgist ida pool. Tema laius on 15, pikus 25 peni-koormat, suurus üle-pea 292 □ penif. 2) Donega-järw, pea ni-sama suur kui Laadoga, ja seisab weel enam ida pool. 3) Peipse-järw, 11½ penif. pik ja 9½ penif. lai, Peeterburgi ja Rial kubernemango wahel. 4) Itmeni-järw Nowgorodi kubernemangus 6 penif. pik ja 4½ penif. lai. 5) Kaspia-järw ehk Kaspia-meri 140 penif. pik, enam kui 50 penif. lai, ja üle-ültsa rohkest 6 tuhat □ penif. suur. 6) Aral- ehk Sini-järw, 40 penif. pik, 30 penif. lai. 7) Baikali-järw ehk Püha-meri, Jakutski kubernemangus 85 penif. pik, tükalt 4, tükalt 10 penif. lai. 8) Altūna-järw, Tomski kubernemangus, 18 penif. pik, ja 12 penif. lai.

Wene-riigi maa-warandus ja kauba-asi on mitme-sugune, kui wili, lina-seemned, kanepid, linad, puud, kodo-loojused ja muud teised asjad. Meie nimetame siin I. Elajate-riik: väga palju kodo-loojused, kellest kõige suuremad ja kallimad sugud Podolia, Wolinia ja Ukrani-maalt tulewad, mis meie rahwas Sirgase härjaks kutsub; ise-äransis sigineb üks väga kene loojuse-sugo Arhangli kubernemangus, mis Kolmogori weiks nimetakse. Raadi mõisas, Tartu linna ligidal, ja Keila mõisas, Tallina-maal on nimetud loojuse sugo leida. Lõune pool Wene-maal kasvab mõni kene hobose-sugo, kellest palju oma kae peal metsas siginewad, kus neid linguga püütakse ja kaubaturule weetakse. Seal leitakse ka eeslid, kamelid, suured pika-willaga lamba karjad ja kaunist rohkest peene-willaga wõera-maa lambad; sigu on nihästi kodo-elajate seltsis, kui metsas. Põhja pool sigineb rohkest kõik sugu lindu, ise-äransis mets-hani ja partisid. Aga kõige tulusam põhja-maa maja-elajas on põhja-pöder ehk Reñthier, kellest mõnel lapo- ja Samojedi-maa mehel tuhat tükki waranduseks on. Meie nimetatud elajate sugusid elawad siin ja seal meie riigis: põdrad, hirwed, mets-kitsed ja jänessed, wiimased igal pool. Kasuka-nahka andwa elajatest leitakse Wene-maal: mustad ja walged karud Jäe-mere ligidal, tõmmu-karwa karud Poola- ja meie maal, undid, ilwed, mets-kassid, orawad, nirgid, nugised, rebased, kellest kõige kallimad naha poolest: mustad, sini-hallid ja walged on; kobra, jõe- ja mere-saarmad ja tuhkrud. Peale seda elawad weel ülged, turgi-weiksed (Büffel), mets-härjad (Auerohsen) ja mitu muud mets-ellajad. Jõgedes ja järwedes sigineb otsata palju kalu. Kasu-saatawa putukatest nimetame mesilased ja lõune pool siidi-ussid. II. Laimeriik kannab: põletamise ja iga-sugu

tarbe-puid, mis wiimseid wõerale maale wiakse, maa- ja puu-wilja, kõik-sugu aia-kasud ja keedo-wiljad, kanepid, linad, umalad, tubakat ja mõnda-sugu arsti-rohtu. III. Maa-rüpe ehk kiwide-riik annab: rohkest kulda (kõige-enamist Urali ja Altai mägedest), plaatinat, hõbedat, rauda, wäike, tina, elaw-hõbedat ja mõned teised metalid. Peale seda kaewatakse Siberi mägedest mitmed kallid kiwid: kui: Marmor-, Alabastri-, Jaspise-, Diamanti- ja muud hinnalised kiwid. Soola on rohkest, ni hästi kiwi-soola mägedes, kui peeniksest tang-soola, mis soola-järwe ja soola-allika weest keedetakse. Wabrikuid on Wene-riigis juba ni palju asutatud, et üle wiis-sada-tuhat inimest wabrikotöö läbi endale pää-toitu ja iho-katet teeniwad. Arwatakse üksi Moskwa linna peale 80 tuhat kangas-jalga, mis poom-willa-, siidi-, ja willast riet koowad. Ise-äransis kuulsad ja igal pool otsitawad on Wene-maa park-nahad, mis palju iga aasta wõerale maale müakse, sest et rahwas kuskil muial ni täieliko naha-parkimist ei osta.

Rahwa mõistuse walguseks ja õpetuseks on Wene-riigis juba 7 suurt Uniwersiteti-kooli asutatud, mis Peeterburgis, Moskau, Tartus, Kiewis, Elsingis Soome-maal, Harkowis ja Kasangs ditsewad. Ni-samuti on iga kubernemango pää-linnas üks suur Gimnasiunimikool ja mitmed alamad koolid, nõnda kui igas weikes linnas üks Kreiskool ja õpetuse alustuse kool leitakse. Riigi sisse-tulemine arwatakse aasta kohta üle sada miljoni rubla hõbe-rahaga. Sõda-wäge arwatakse ligi üheksa-sada-tuhat meest, kellest kuus-sada-tuhat alati teenistuses, teised aga waenaeal wälja-läherwad. Mere-wägi kannab 75 suurt sõda-laewa, ja 400 weikest sõda-laewakest ja suure-rüki paati.

Wene-riiki jagatakse 63 kubernemango sisse, ja jääb veel sest arust maha: Soome-maa, endine Poola-kuning-riik, ja Donski-Kasaka maa. Et seda otsata maa-konda kergemine üle wõiks waadata, selle-pärast jagatakse teda kahe-tõist-kümne jao sisse, mis on: 1) Suur-Wene-maa, 2) Weike-Wene-maa, 3) Läänemere-äärseid maad, 4) Soome-maa, 5) Läänemere ehk Poolaka-Wene-maa, 6) Poola-maa, 7) Lõunepoolne Wene-maa, 8) Kasani-kuning-riik, 9) Astrahani-kuning-riik, 10) Kaukasja-maa, 11) Siberi-maa, 12) Wene-Amerika ja Aleuti-saared. — Tánawo ei jõua meie enam kui Suure- ja Weike-Wene-maa läbi-käia, aga kui Jumal elo-päiwi pikendab ja termist kingib, siis loodame Tema abiga iga aasta tük edasi jõuda, kuni kõige Wene-riigiga meie maa-rahwas tutawaks saab.

I. Suur Wene-maa on kõige suurem ja rahwakam riigi-osa, alustab lõunepool Donski-Kasaka- ja Ukráni-maast, ja ulatab põhja pool kuni Jää-mereni. Läänest ida poole: meie Lihwlandi rajast kuni Nisinei-Nowgorodi kubernemango ida poole rajani; kõrgemal põhja pool kuni Urali mäe-rünnani. Seie jao sisse arwatakse 19 kubernemango, ligi 40 sada-tuhat penik. maad ja 24 miljoni inimest. — Tahaks keegi meie kohalt Suure-Wene-maale minna, siis oleks kõige õigem te Wõro-linna kaudu Pihkwa maan-tee mööda teekäiki ete-wõtta. Wõrust otse-kohe ida wasto minnes tuleb kaks wersta teine pool Wastse-linna-losi: 1) Pihkwa kubernemango raja wasto. Siin-pool Pihkwa linna leitakse kaks kuulsat kohta: Petseri kloosterweike linna-alewiga, mis 1519 aastal ehitati, ja Isborski linnake, kus ühe wana lossi müürid praego veel nähtawal, mis ligi tuhat aasta eest ehitati. Isborskist on kaks jaama wahet Pihkwa,

mis kubernemango pea-lin, 82 penif. Moskaut põhja-ida, ja 34 penif. Peeterburgist lõune-ida pool seisab. Wanal ajal ehitatud lin on müüridega ümber-piiratud, tema sees enam kui 50 Wene-kiirikut, üks luteruse-uso-kiirik, 3 kloostrit, ja 10 tuhat inimest. Wanal põlweel oli siin palju kuulsam kauba-ajamine kui meie päivil. Teised linnad Pihkwa kubernemangus on: Weliki-Luki, Toropets, Opotka ja Porchow. Kui Pihkwast esiteks lõune, siis ida poole minnakse, tuleb 2) Zweeri kubernemang wasta, kus pea-lin Zweer, 24 penif. Moskaut põhja-ida pool, ühe uhke keiserliku lossiga, 28 kirikuga, kahe kloostriga ja 20 tuhat inimestega asub. Siin on mitmed wabrikud ja kaunis kauba-ajamine. Zweerist lõune-ida poole minnes tuleb 3) Moskau kubernemang wasta, kus wana kuulus Wene-riigi pea- ja endine pesa-lin Moskau, Moskwa jõe kaldal, 350 tuhat inimestega, ligi kuus penif. ümber-ringi mõdetud suur, seisab. Nimetud linna piiri peal leitakse enam kui 10 tuhat hoonet, 288 kirikut, 21 kloostrit ja üle 8 tuhat kauba-poodi, mitme-sugused Kroono- ja teised koolid ja üks suur Uniwersiteeti-kool. Moskau linnas asub palju wäga rikaid kaupmehi, ja talwisel ajal enamist kõik suured rikamad Wene-riigi mõisnikud oma sugu-wõsade ja otsata teenrite karjaga, kes maalt senna koka-kogowad. Selle-pärast arwatakse talwel 70 tuhat inimest enam linna peale kui suwel. Mõisnikud, kaup-mehed ja nõukamad kodanikud peawad enamist iga-üks oma sõido-hobosed, mis läbi enam kui 50 tuhat hoost linna peale arwatakse. Kui 1812 Prantsuse sõda wägi Moskaus oli ja lin põlema peasis, häwitas siin tuluke 6 tuhat 5 sada hoonet ära, mis nüüd kõik ueste ja uhkemast üles on ehitatud. Kirikute hulgas leitakse 2 Katoliki, 3 luteruse-uso, 3 Inglis-rahwa, 3 Armenia-rahwa palwe-koda ja üks Maho-

medi-uso-r-ahwa tempel. Wene-kiirikutel on enamist iga-ühel 5 torni ja üks kella-torn. Rest linna seisab kaunikesse mäe-kingo otsas üks wanast kuulus linna jägo, mis Kreml kutsutakse, ja 10 silda kõrge müüridega ümber on piiratud. Kremlis on se kuulus Maarja-taewa-minemise kirik, kus Wene-riigi walitsejad keisriks kroonitakse. Siin linna pesa sees seisab Moskau kõige kõrgem kella-torn, mis üle linna paistab, ja kus 22 suurt kella sees on, kellest üks 140 tuhat naela ehk 7 tuhat leiskat kaalub, mis elisedes nisugust müdinat üle linna teeb, otsago oleks kange koo-müristamine kuulda. Üks teine üle maa ilma kuulus kiriko-kel, mis 1734 Keisri praua Anna walitsuse ajal walati, kaalub 4 sada 50 tuhat naela, ehk 20 tuhat 5 sada leiskat. Se-sinane kellade kuningas kusus torni winnades maha ja lõhkes katti, ja seisab nõnda täna-päewani. Moskaus on üks kuulus leietud-waeste-laste-maja, kuhu iga aasta wiis- ehk kuus-tuhat emadest maha-jäätut sindinut last wasto-wõetakse, ja kroono kulo peal üles-kaswatakse. Moskau lin peab juba ligi tuhat aastat wana olema. Linna ümberkaudsed kohad on kenad, ise-äranis kuulsad ilusa puu-kaso poolest on Warblase-mäed, 1½ peni-koormat linnast. — Ühekse-peni-koormat Moskaut lõune-ida pool seisab üks kuulus klooster, Troitskoi-Sergiew nimetud, mis kõige suurem, uhkem ja rikam Wene-maa kloostritest on, wäljast-pookt müüri ja kantsiga ümber-piiratud. — Kui Moskaut otse-kõhe lääne poole tagasi lähme, siis tuleb: 4) Smolenski kubernemang wasta, kus kubernemango lin 50 penif. Moskaut lõune-lääne pool, Dniiperi-jõe kaldal seisab, 12 tuhat inimest sees. Prantsus põletas ka Smolenski linna ära, mis nüüd ueste kõik üles on ehitatud. Siin on suured lõuendi-, naha-, ja siidi-wabrikud, kuulsad hobose laadad ja kaunis kauba-

ajamine. Smolenskist ida pool seisab: 5) Kaluga kubernemang. Kubern. p. l. Kaluga, 22 penik. Moskaust lõune-lääne pool, näitab 24 kirikut ja 27 tuhat inimest. Siit ida poole edasi minnes tuleb: 6) Tuula kubernemang. Tuula lin, mis 25 peni-foormat Moskaust lõune poole weab, toidab 40 tuhat inimest, kellest enam kui kahetä-tuhat püssa ja muud sõda-riistu teewad, sest siin walmistakse aastas 70 tuhat püssa, 25 tuhat mõeka ja palju muid asju rauast ja terasest, mis aast-aastalt ila paremaks lähwad. Kirikuid on 25, floostriid kaks. Tuulast lõune pool seisab: 7) Drel'i kubernemang ja kubern. lin Drel, 45 penik. Moskaust lõune-lääne pool. Sel linnal on 20 kirikut, 2 floostrit ja 25 tuhat inimest. Drelist lõune pool tuleb: 8) Kurski kubernemang. Kubernemango lin Kursk, 62 penik. Moskaust lõune pool, kannab 16 kirikut, 2 floostrit ja 20 tuhat inimest. Kurskist ida pool tuleb: 9) Woronesi kubernemang. Pea-lin Worones, 64 penik. Moskaust lõune-ida pool, warjab 18 kirikut, 2 floostrit ja 25 tuhat inimest. Kui meie Woronesist põhja poole kallame, siis tuleb 10) Tambowi kubernemang, mis lääne pool Drel'i kubern. wasta piirab. Kubernemango pea-lin Tambow, 60 penik. Moskaust lõune-ida pool, näitab 15 kirikut, 2 floostrit ja 20 tuhat inimest. Tambowist põhja-lääne pool on: 11) Rāsani kubernemang, kus pea-lin Rāsan, 24 penik. Moskaust lõune-ida pool, 20 kirikuga ja 18 tuhat inimestega seisab. Siit põhja poole minnes tuleb 12) Wladimir'i kubernemang wasto. Kubernemango pea-lin Wladimir, 24 penik. Moskaust põhja-ida pool, näitab 25 kirikut ja 2 floostrit, aga mite enam kui 3 tuhat inimest. Wladimirist ida pool seisab: 13) Niisegorod'i ehk Niisnei-Nowgorod'i kubernemang. Kubernemango pea-lin Niisnei-Nowgorod,

54 penik. Moskaust ida pool, kannab 32 kirikut, 5 floostrit ja 22 tuhat inimest. Siin linnas peetakse iga aasta kõige kuulsam Wene-riigi laat, kuhu poolest maa-ilmast rahwas koku-tuleb. Suures wäga lenas kauba-hoowis on üksi 25 tuhat müuritut kiwi-poodi, armamata need palkidest ja laudadest koku-löödud suuremad ja wähemad kauba-warjud. Laat alustab esimesel leikuse-kuu päawal, peetakse kuus nädalat, ja kogub enam kui kolmsada-tuhat wõderast senna kaubaga koku. Wõera kaup-meeste hulgas nähakse: Siberi-, Armenia-, Buhara-, Tibetania- ja India-maa rahwast, jäägo nimetamata Eiropa rahwa sugud, mis enamist igalt maalt senna tulewad. Siin laada turul on kõik leida, mis inimene ial ihaldab, ni-hästi kühwa tarwitus, kui nõuka ja rika ilo ja suure uhkuse lisadus. Nõnda nähakse siin ühel pool: wana nahk-risu, saapaid, kingi, hobose riistu, wiltisid, wiisusid, tõrwa, tegutit, naelu, puu-riistu ja muud kribokrabo kraami, kui wanad riided ja muud teised asjad; teisel pool seisawad kõige kallimad kasuka-nahapoodid, kus vähemal wie- ja kuu-kümne-tuhande rublade eest kaupa kogonist ete ei wõeta. Siin nähakse kallid pärlid, kellest üks rida 8 ja 10 tuhat rubla maksab, Diamanti kiwid, kus sagedast üks ainus kiwike kümme-tuhat rublaga maksetakse; wäga kallid peenikesed willased naeste rahwa rätikud, kus tüki eest sadade kaupa maksetakse; kõik-sugu raamatuid, kohwi, suhkurt, teed ja palju muud kallist kaupa. Mõnel aastal weetakse seie laada-turule enam kui 125 miljoni rubla eest kaupa, ja maksetakse üksi kroonole kauba-hoowi poodide eest üüri 760 tuhat 4 sada 92 rubla. — Niisnei-Nowgorodist põhja pool on: 14) Rostroma kubernemang. Rostroma linnal Wolga jõe kaldal, 40 penik. Moskaust põhja-ida pool, ja 33 penik. Niisnei-Now-

gorodist põhja-lääne pool, on 50 kirikut ja 12 tuhat inimest. Rostromast lääne pool seisab 15) Jaroslawi kubernemang. Kubernemango pea-lin Jaroslaw, Wolga jõe kaldal on 8 penik. Rostromast lääne, ja 36 penik. Moskaust põhja-ida pool. Siin on wiis alewit, 44 kirikut, üks flooster ja 24 tuhat inimest. Jaroslawist põhja-ida poole tuleb: 16) Wologda kubernemang. Pea-lin Wologda, se-sama nimelise jõe kaldal, on 60 penik. Moskaust põhja-ida pool, ja 74 penik. Peeterburgist lõune-ida pool. Siin asuwad 52 kirikut, 2 floostrit ja 12 tuhat inimest. Wologdast kaugemale põhja poole minnes tuleb: 17) Arhangli kubernemang, mis Eiropa jäolise Wene riigi kõige põhja-poolsem kubernemang on. Pea-lin Arhangel, Dwiina jõe kaldal, Walgemere lähedal, on üle sada penik. Peeterburgist põhja-ida pool, ja siin on 10 Wene-kirikut, üks luteruse usko kirik ja 20 tuhat inimest. Wili ei taha külm pârast siin enam sigineda. Arhangli linnast 80 penik. põhja-lääne pool seisab Koola-lin Jää-mere ligidal, kus 12 sada inimest elawad. Kui Arhanglist lõune-lääne poole tagasi pöörame, siis tuleb: 18) Olonetsi kubernemang, kelle kõige kuulsam lin Petrosawodsk, Donega-järwe ääres, 4 tuhat inimestega, 40 penik. Peeterburgist põhja-ida pool seisab. Siin walatakse suured-tükid, kanonid ja muud walatud sõa-riistad. Olonetsist lõune pool seisab: 19) Nowgorodi-ehk Suure-Nowgorodi kubernemang. Kubernemango pea-lin Nowgorod, Ilmeni järwe ääres, 67 penik. Moskaust põhja-lääne pool, ja 22 penik. Peeterburgist lõune pool, oli wanal aéal kõige suurem ja kuulsam lin Wene-maal; aga nüüd ei leita seal enam kui 10 tuhat inimest, kes purje-riiet teewad ja muido weikest kauba-ajamist tallitawad. Nelja-saa aasta eest elasid Nowgorodi linnas 4 sada-tuhat inimest. Se lin on tuhat-neli-sada aastat wana,

ja leitakse seal praego weel 60 kirikut, kenneest paljo juba lagonemas. Nowgorod oli enne Moskau linna ehitamist Wene-riigi pea-lin. Nowgorodist lõune-lääne poole minnes saame meie Pihkwa kubernemangu tagasi, kust teele läksime.

II. Weike-Wene-maa, mis ka Ukrâni maaks kutsutakse, seisab meie kohast lõune-ida pool, ja kui Pihkwa kubernemangust lõune-ida poole Smolenski linna laudo edasi minnakse, siis tuleb Weikese-Wene-maa raja meil wasta. Ukrâni ma on 3 tuhat 7 sada □ peni-koormat suur, ja seal elab kuus miljoni inimest. Maa-pind on wilja-rikuse poolest õnnistud. Siin elawad pri-kasakad, kellest mõningad iga suwel hârgadega Wörolinna tubakat toowad. Seaduse järel peawad nemad waeno-aéal mehi ja hobosid kõige tarwituse ja moonaga oma kulo peale wälja-saatma. Weike-Wene-ma jägatakse nelja kubernemangu. 1) Tsernigowi kubernemang, mis põhja pool Smolenski ja Dreli kubernemango wasta rajab. Kubernemango pea-lin Tsernigow, on kõige wanem Wene-maa linna-dest, kus 10 tuhat inimest elab. Edes-pidi lõune-lääne pool tuleb 2) Kiewi kubernemang. Pea-lin Kiew on Dniiperi jõe kaldal, 70 penik. Smolenskiist lõune pool, ja 18 penik. Tsernigowist. Siin on 25 kirikut, 5 floostrit, üks uniwersiteedi kool ja 40 tuhat inimest. Kiewist ida pool seisab 3) Pultawa kubernemang. Pea-lin Pultawa on 40 penik. Kiewist lõune-ida pool, ja 100 penik. Moskaust lõune-lääne pool, ja inimesi arwatakse seal 9 tuhat hinge olewad. 4) Harkowi ehk Karkowi kubernemang seisab Pultawast ida pool. Kubernemango pea-lin Karkow on 90 penik. Moskaust otse lõune pool. Siin asuwad 33 tuhat inimest, üks suur uniwersiteedi kool, 10 kirikut ja 2 floostrit.

Piibo jut.

J a a n.

Tere mo wennike Mihkel! kuda so käbalad käivad?
Kas on rufis jo tüps? Mis siis so naisoke teeb?
Kas on ilm so meelet? Ets ommiko tuul oleks parem?
Merest kipub ta wet, ommikust kuiva weel saaks.
Aga wennike Mihkel, alati nosokest imed,
Kõhtu ei täida suits, kütro ta tühendab kül.

M i h k e l.

Ura sa wennike naera, lase mo piiboke rahul!
Kõigile oma au, piiboke! sinule ka.
Kõit ma: ilm on mo ümber, kui mo piiboke aurab,
Inimeste õn wiirab ja mängib mo ees,
Maasti näitab maa: ilma ilu piiboke mulle,
Kutsub tagasi weel kadunud rõemu ja ead;
Näitab lootust ka mulle tõusta kõrgele sinna —
Sinna kus looja ees patune alaistuēt saab.

J a a n.

Palju, wennike Mihkel, oled sa tootand ja pakund,
Wastako piiboke nüüd mis sa mull' lubasid kõit.
Mis siis inimeste õnnest piiboke ütleb?

M i h k e l.

Ta on piibo suits. Mä' kui ta rõngasse a'ad,
Nüüd ta keerleb ja ditsib, lahkeb ja koguneb jälle —
Aga natuke tuult — otsas on suits ni kui õn.

J a a n.

Mis sa mo wennike kül maa: ilma sõbradest mõtled?

M i h k e l.

Mad on piibo suits. Kui on mo piiboke täis,
Kül tast suits siis rõuseb ja keerleb ja mängib mo ümber;
Kui on tubakal ots, otsas on sõbrad kui suits.
Sigete sõbrade kujo oled sa piiboke ise —
Ditsego minul õn, kurnastus waewako mind,
Ei must piiboke lahku, õnne ta õpetab kanda,
Kurnastuses ta kinnitust annab ja nõu.
Nõnda mo tuwike oli, keda ma oitsin ja kaitssin,
Pääwal mo mõte ta, unes ta paistis mo ees.
Põlwekene kül sul rõemu oli ja waewa,

Peidnud olin ma kõit, aga mul pudus ka kõit.
Oitsin tasakesti, peidetud põesaste warjus,
Kus mo tuwike täis ütsi ja mõtete sees.
Kuni mo nime ma kuulin ta lilled, uuledest kostma,
Kõbe siis lendades langesin kaela ma tall' —
Ja nüüd o'i mo täes mis leidsin ja oitsin ammu,
Lilled ditsesid mul, taewas elasin nüüd.
Kül on mõnigi talw jo puhunud üle ta aua,
Jta mo tuwike weel armas ja kallid mul on,
Jta mo süda weel naerab, kui tuletab piiboko meelde
Mõnda kadunud ead — kadunud? igawad ead!

J a a n.

Kuda so piiboke sulle näitab taewagi tõusta?
Teine korda kül läks — seda mul täpenda weel.

M i h k e l.

Juba piiboke kustub. Mäe kus wiimine suits weel
Üle katukse seal tõusis ja kadudes läks.
Kõrgele tõuseb ta sinna, kus sirawad tähtede astmed —
Jumalaga! wii mõnele terwisel muul!
Sinna sa ingeke tõtab, peastetud ilma waewast,
Et mo ihoke siin tuhka ja vormu kül jääb,

J a a n.

Selle riistapuu nõuan, eht müütsin wiimise iwa;
Undeks! piiboke, mis teadmata laitsin ma sind.

F.

Kalendriteggija kimbus.

Kui sa, armas luggeja, mind weel et
tunne — misio ammet on jo mittu aastat,
kalendrit tehha. On ka selle tö jures palju
kõhendamist ja pea waewamist, enäma kui sa
mõtled ja tead. Arwa kõit asjad kokku — ei
ku ei kummuli juhhu, egga pääw pahhempiddi
wõi tähhed teisipiddi; et Janipäwal lund ei
saa egga odre kolmekuuringa päwa ümber ei
külwata. Wata jo segi ea tük tõõd. Agga

se kõige kiuslikum assi on se kalendri teine jäggo, kus juttud ja õppetused sees on. Egga seal kriipski luggejate melest ei olle — igga ühhel oma laido kius.

Jõustin minewal teisipäwal tõ kallal, et pea orsas auras — üks lüks lahti ja mõeras mees astus tuppä, näust kaunis wiuhane, ja küssis, kas kalendriteggija koddu. Miina mehhe apput näggu kartsin, salgasin ennast ärra ja wastasin: nüüd kül koddu ei olle, agga kellu kolm pärrast lõunat kül saaks koddu ollema. Mees küssis, kas ehk kalendriteggijate tuttan ollen, ja miina ütlesin ja. Wõttis siis prassides ja ussutades nõnda räkida: „Tarto linna teewad kalendri ja enäam Wirro keelt kui Wörro keelt sees. Kas siis selget Wörro keelt ei oska sisse panna? seddawisi kalender on keelemurre solk. Kui se Tarto kalender on, olgo siis ka Tarto keel. Pañewad pihho täis tühja Wirro lorri kofku ja kalender walmis.“

Miina pañin wasta: „Oho, Wirrolane Tarto keelt weel selgemine oskab laita ja sõimata. Pealegi Wörro keele räkijaid on pissut; pool Tarto ma-ossa rahwast rägib Wirro keelt, ja meie kalender ullatab ka weel ülle Kurre sare, Perno ja Willandi ma-ossa.“ Selle wastusega mees ei tahtnud leppida, lubbas kellu kolm taggasi tulla ja kalendriteggijale lõhna anda.

Appo näuga mees läks uksest wälja ja miina täñasin Jumalat, et jälle lahti sain. Agga armas luggeja, sedda sa issegi tead, kui

juhtumine inimest affab kiusama, et ta ühhe näppiistamisega rahhul ei olle. Wañä naine lompri jallaga astus tuppä, ja nõnda laddinal ja wollinal affas juttu wiiskama, et sõñadel wahhet ei olnud. „Siin need kalendriteggijad on, ille-aea Mora juhhatas seie. Kas sa näed! nemad ka kalendriteggijad — kus siis selle aasta ilm jäi? Miina üks poeg Tallin: nas raeworstiks, teine Tralliwerves kujukas, ja Tallinna poeg igga aasta ikka Tartust tellis kalendri aina ilma pärrast, et Tarto ilm kõige mõñusam, ja kuba ammet koggoni ilmaga ühte on koidetud; agga siina olled jo ilma koggoni ärrasolkind, kudda kalendri palgelehhe pahhema külle peal on luggeda, sedda sulle Jumal andeks andko, ja seddawisi olled jo aastat kolm nelli meid petnud, ja nüüd wast leiame tembu üllese. Ja wañä tarkusi ei enäam koggoni kalendrisse ei panda, ei enäam kuppö lastmist egga werre wiiskamist, ei laste mõerutamist, egga kapsta kaswatamist. Selle pärrast on ka meie põlwe noor rahwas ni rumal. Nüüd ei olle enäam teadagi, milla wäggi Pramburi läks, nüüd on kōik se armas ramatofene tühja lorri täis.“ — Ja seddawisi weel mõñedki teised sõñad laddinal suust wälja jooksiwad ja ei olleks otsa weel ni pea olnud — agga wõttis morikene tubbaka sarwe taskust, ripsutas pissut pōidla tahha ja kui niñassee tubbakat tõmbas, sain miina mahti oma juttu wahhele wallada ja ütlesin: „Kulla norik, egga ma kalendriteggija ei olle, et mulle süüd annad,

tulle kellu kolm seie, siis ta koddu on. Agga miina tean ka asjast middagi ja tahhaksin sulle sedda wasta anda. Wata essiti ilmast. Kalendriteggija paneb nüüd jo kõige tullesa aasta ilma kalendrisse, eks ta siis weel selgemiste ei peaks teadma, mis ilm omme ja tonaomme ja tullesal nädalal saaks ollema. Ütle ommeti poea kobjale, et ta küsiw ehk nido aeal tulles ilma kulama — miks ta siis sedda ammogi ei olle jo teinud? Ja mis sa laste ärrawõer misest ja werre lastmisesest tahhad teada — meie aeg on nõnda imeliseks sanud, et igga Jumala päwal last wõib wõerutada, kui laps agga aasta wana on, ja selle pärrast werre tähte meie kalendris ennam ei olle, et meie aeg tühja werre lastmist ei kannata. Kui wäggi Pramburi läks — „Sedda kõnet ta mind ei lastnud otia delda, wõttis weel niina täie tubbakat ja ütles: „Miino õe-mehhe wana issa olli isse wäe ulgas, kes Pramburi läks. Noh kas sa niinatarka näed! Egga ma olle tulnud õppetust kuulma, miina tullin õppetust andma. Kõl tullen kellu kolm taggasi, kõi ma kalendriteggijatele prundi wirrutan!“ Laks uksest wälja ja usutas weel minnes mõndagi.

Ei olnud palju aega rahho, jubba jall üks laks lahti, ja laks meest korraga astusid sisse. Essimene sillitas pead ja kõhhis kolm korda, ja kummardas ja affas pikkaliste tõmbama: „Kalendri pärrast tullin miina sõnu kesi ütlesma. Jumala sõna kõigis paigus kallis — miks need ramato lehked kalendris

siis ilmsiko lorriga täis tehakse — kas ei wõiks Jumala sõna igga lehhe peal olla? Kas Jumala sõna siis ialgi ülleliga wõib luggeda? Kalendrit wõttab iggamees tihtigi kätte, ja illus olleks assi, kui Jumala sõna ennam sees olleks. Mis meil õppetusi tarwis — se on kõi ilmsik assi, ja suur teadmine inimest õntsaks ei tee.“ Sedda wiisi ütles se essimene; agga mul wastamist tarwis ei olnud, sest teine kõihe päni wasta: „Mis sa rāgid? Miina tullin kalendrit laitma, et wägga palju Jumala sõna sees, ja wägga pissut õppetust. Kes kalendrist usso kinnitust ehk inge parrandust otsib? Sedda otfigem lauloramatust ehk Bibliist — olgo se kalendri-ramatofene se ainuski, kust teist asja õppime; on ka õppetus ja teine tarkus inimestele tarbek. Jumal on inimese ma peale perremehheks seadnud, eks olle siis ka perremehhe kõihus oma perrepaita mõistuse ja olega arrida? Eks meie kāest ka Jumal sa üksford küssima: „mis teie siis perrekonnast teggite, mis ma teie kätte kõige illuga ja kõige tarwistusega ehhitud ollen andnud?“ Ei olle ma-ilm ādda-orraks lodud, ta on Jumala illo-āed ja ta enese mele jārrele, kudda loeme 1 Mosese 1, 31 ja Laulus 111, 2. 3. Rahwa ulgas jamps ingema pärrast jo paar aastat aega. Kust nad siis asja üle selletust leiaksid — kas lauloramatust? Luggego tannawust kalendrit, kus kõi se suur ja lai Wāne-ma on üllesse panud, ja nāidako, kus ehk pihhogi surust kōlbawat matukki leida, kellel weel oma pärrijat ja

arrijat ei olleks? Kui enam õppetuse-ramastuid olleks, ei sõniks rahwas ni palju tühja asja koku."

Onneks mul olli, et mõllemad wäggikogomehhed ühte juhtusiwad — teine teisele issegi wastust andsiwad. Agga mehhed peagi wihahe wiisiga affasiwad waidlema et jo ulitsa peal rahwas koggunes — siis ütlesin: kulla mehhed, miina kalendriteggija isse ei olle, tema kellu kolm on koddu, tulge siis, küll siis asja pohja kätte sate. Agga miina teile udist midagi tahhaksin räkida — teie küll ehk tunnete Kusiko Tomast, agga wiist ei olle weel kuulnud, mis luggo temale miinewal pühha-päwal sündis. Läks mees wieteistkümnne aastase poeaga kirriku, ja ostis teiste kirrikukäijate käest sällokese. Istusid mõllemad sällu selga, ja affasiwad koddopole miinema. Rahwas, kes seddasama teed läks, nurrises: „põrased inimesed — mõllemad rohinud wäetima sällokese selga, mis nad lojust waewawad?" Mees külis, ja tulli kohhe poeaga sällu seljast mahha, ja läksiwad mõllemad sällu kõrwas eddasi. Teised tekäijad tulliwad ja ütlesiwad: wadake imet, kas ei olle rumalad — sält tulles tühjalt, ja inimesed käiwad jalla kõrwas. Mees paari poisi obbose selga ja weddas oost su kõrwa. Uus trop inimesi tulli ja urjutas poissi: mis sa tatniina ratsa sõidad ja lassed issa jalla minna? Mees wõttis poea obbose seljast mahha, ja istus isse otsa. Tulliwad jälle teised tekäijad ja urjutasiwad issa: mis sa rammetumat poi-

sikest lassed maas jooksta, ja isse sõidad obbose seljas? Tulli jälle mees mahha ja wõttis teise nõuu, siddus sällokese jallad kõiega kinni, pistis ridwa kõtest läbbi ja affas poeaga sältu kandma. Nüüd olli koggoni luggo laffas. Wasta tullesjad irwitasiwad ja tagga minejad õiskasiwad. — Wadake mehhed, se on ka teie mõllemate riid kalendriteggija wasto; kellel õigus?" — Mehhed külid jutto, agga lubbasid kellu kolme aeal ka tulla.

Jo affasin lootma, et nüüd jo pididi rahho ollema, agga koas kulus kompamine, üks prantsatas lahti ja paks mees komastas tuppä. Silmad olliwad kirjud ja palged siini-punased. Kasketelega wässind affas peale: „Kus kalendriteggija — ehk isse olled? Miks sa meie kalendris wina laidad? Eks wiin ei olle Jumala wiljast kõige penem assi, ja õige ello: rohhi? Kes ilma peal kõik inimesed ühhesugguseks teeks, kui tedda ei olleks?" — Miina olin koggoni kimbus; mis ma joobnud mehhega pididin peale affama? Andsin ma temale õigust, ei olleks siis lorril otsa olnud, ja affasin ma temaga waidlema, egga siis riid ei olleks kangel olnud. Ütlesin: „Jawist teeb wiin inimesed kõik ühhesugguseks, agga ta teeb ka inimesed lojustega ühhesugguseks. Lugesin Saksama lehtedes, kudda ainedel ükskord kibbe aeg käes olli. Perrenaine tulli koiu ja leidis oma ainekused kõik pikkali maas; kaks ehk kolm weel ligutasiwad tibu, agga affasiwad ka jo jalgu sirrutama. Mis naisel parremat tehha, kui kirkus sulled ainede seljast

ärä ja wiiskas surnud ained sõnnikule. Pärast lõunat ägga näeb, mis imelised ellajad öue peal ümberkäiswad — ei olle nisugguseid ellajaid enne näinudki. Tulli liggemale, ju tundis omad ained ärä. Olliwad ained solgi paast jonud, kuhhu sisse wina olli wissatud ja olliwad ägga joobnud olnud, kui perrenaine sulled seljast kiskus. Müüd pididwad mõnigi nädal kõige ilma pelletuseks, allasti ümber käima, enne kui sulled jälle kaswasid. — Sedda luggesin; ägga seddasama wärki jutto kulin ka inimeseest. Karola Adam olli enesele uhked penikese siinise kallewi püksid oštanud ja uhkeldas nendega Krawi ladal ümber. Kaks meest seiswad kõrwal ja üks ütles teisele: kas sa mitte miino käest ei tahha Adami illusaid püksa ošta? Teine küsis: kudda sa neid kätte saad? Essimene wastas: se olgo miinule murreks. Kaup sai walmis. Teggi mees Adami joobnuks ja kui wässind wanfri peal maggas, tõmbas mees püksid jallast ja müüs ärä. Adamikene ärkas ülesse ja sedda iggaüks jo teab, mis waew püksata mehhele juhhub peale. Ei olnud püksa leida, ei ka pükste warrast. Pididi mehhike püksata koiu miinema, ladalistele ja koddolistele sureks naeruks. — Sedda juttu kulis jodif, ägga istus mahha, ja kudda müüd rissu toast wälja sada? Katsusin karmwalust. Laksin afna jure ja ütlesin: ennäe, Karola Adami püksi warras lähheb möda. Jodif läks toast wälja warrast tagga ajjama.

Miino lotus olli, et laitiad kellu kolme aeal

enäm taggasi ei pidanud tullesma, iggaüks jo oma wõrra olli kuulnud. Kui ägga kel kolm löi, näggin et trop inimesi otsekohhe miino majja pole tulli, tuttam üks ja teine ulgas, teised wõerad; wana moor teiste tagga longates kargo naal; jubbagi treppist ülesse tungiswad. Mis müüd tehha! Lippasin isse uksest wälja, lassin kõik sisse miina ja pörasin ukse lukku. Ukse praokesest watasin ja kulin, mis teggiwad ja ütlesiwad. Üks mõtles teise kalendriteggija ollewa ja wana moor arwas et nad kõik kalendri teggiwad kofku tulnud. Ägga ei olnud palju tarka sõna kuulda, iggaüks aijas oma tõnni. Üks küssendas kalendri kallist innast, teine kirjja kriipsudest, kolmas tahtis tedda õhemaks ja neljas paksemaks tehha, üks sowis tedda lauloramatuks ja teine rahwa kulusatajaks. Ja pea olli kärä nõnda seggamine kuulda, kui lada aeal meie Otsa kõrtsis. Mõtlestin siis omas meles: kui kõikide nõuo ja sowimise järrele affakstime kalendrit teggema, ta aina seddasama wiisi wälja kostaks. Wana moor aina waike nurgas kulis, ja wõttis ükskord teise järrele tubbaka rakso niinasse. Ägga kui lorrin ja karrin öite sureks olli läinud, siis teggi ta oma äle warrawad lahti, paani ühhe kae pusa, parremasse kätte wõttis kargo ja andis suga ja karguga lõhna: „Kas sa niinatarku ei näe! Kalendrisolkijad ollete, ägga mitte kalendri kõhendajad! Siin on kriipsud, siin on kujud, se ta paksus, se ta laius — aggo kus mo Pramburi wäggi jäi, kus mo kuppolaškmine?“

Ja kudda ta sinna ja tanna karguga ullatas,
jooksiwad targad ühhest nurgast teise, nago
lamba karri undi eest. Müüd teggin äkkitselt
ukse lahti, ja üks olli warmam teisest wälja
putkamas, wana moor tagga järrele. Waene
jodik kōmistas ja kukkus ukse ette mahha, ja
olli siin, kui ikka jodik, ulitsa poisside naeruks
ja pilkamiseks.

Nõnda se kalendrilitjate kōggodus otsa
läks. Kui agga weel teine kord nisugguseid
laitjaid peaks ollema, siis nimetago ennast
aegsaste, et wana morile ka saaks sõnumeid
sata.

8.

Herausgegeben von der gemeinnützigen öconomischen Societät.

Behnter Jahrgang.

Bearbeitet von der gelehrten estnischen Gesellschaft.

Der Druck dieses Kalenders, der nicht aus den Ostseeprovinzen
ausgeführt werden darf, ist unter der Bedingung gestattet, daß die
gesetzliche Anzahl Exemplare der Censurcomität übergeben werde.
Dorpat, den 16. Novbr. 1845.

Censor S a h m e n.